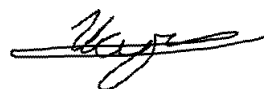

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ»**

Виконав:
студент 2 курсу групи УО-61
спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Шарий Б.С.

Керівник к.е.н., доц. Майборода О. Є.

Рецензент

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
та логістики

_____ А.Зайцева
« ____ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
Шарого Богдана Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Особливості та перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі»

керівник роботи _____ Майборода О. Є. к.е.н., доц. _____,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету № 4001-5/3270 від 15.09.2025 року

2. Строк подання студентом роботи _____ 19.11.2025 _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Дослідити теоретичні основи зовнішньоекономічних процесів у сучасних умовах. Проаналізувати історичний розвиток українсько-польських відносин та ключові інституційні механізми їх формування. Охарактеризувати методи дослідження зовнішньоекономічного співробітництва.

Провести аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку економічного співробітництва між Україною та Польщею. Виявити особливості

двосторонньої торгівлі, інвестиційних потоків і міграційних процесів.
Дослідити форми взаємодії суб'єктів господарювання двох країн.

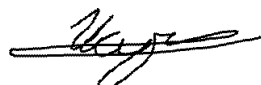
Визначити особливості польської моделі економічної трансформації та
можливості її застосування для України. Оцінити перспективи
транскордонного та регіонального співробітництва. Виявити стратегічні
напрями подальшого розвитку українсько-польського
зовнішньоекономічного партнерства.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження зовнішньоекономічного співробітництва країн
2	Розділ 2. Сучасний стан та особливості розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі
3	Розділ 3. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі

5. Дата видачі завдання 01.10.2025

Студент

підпис

Шарий Б.С.

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Майборода О. Є.

ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН	8
1.1. Теоретичні основи зовнішньоекономічних процесів в сучасних світових умовах	8
1.2. Історичний шлях розвитку співробітництва України та Польщі	15
1.3. Методи дослідження зовнішньоекономічних процесів	26
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	32
2.1 Тенденції розвитку та особливості співпраці України та Польщі	32
2.2 Аналіз сучасного стану торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною та Польщею	40
2.3. Особливості розвитку українських підприємств в Польщі	52
Висновки до другого розділу	62
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	64
3.1 Польська модель трансформації планової економіки у соціально орієнтовану ринкову економіку.....	64
3.2 Перспективи розвитку співпраці України та Польщі в контексті євро регіонів	73
Висновки до третього розділу.....	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
Додатки.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та зростання взаємозалежності національних економік особливого значення набуває розвиток зовнішньоекономічних відносин держав. Україна, як європейська країна з вигідним геополітичним положенням, має значний потенціал для зміцнення економічного співробітництва з державами Європейського Союзу. Серед них важливе місце посідає Польща - стратегічний сусід і партнер України, з яким її пов'язують не лише спільні кордони, але й історичні, культурні та економічні зв'язки.

Останні роки свідчать про зростання ролі Польщі у зовнішньоекономічній політиці України. Польща є одним із найбільших торговельних партнерів України серед країн ЄС, входить до трійки провідних імпортерів українських товарів та експортерів продукції на український ринок. Водночас актуальність дослідження стратегічних напрямів співробітництва зумовлена не лише позитивною динамікою торгівлі, а й необхідністю врахування нових викликів: трансформації європейського ринку, інтеграційних процесів, енергетичної безпеки, воєнної агресії Росії проти України та потреби у післявоєнному відновленні економіки. У цьому контексті поглиблення співробітництва з Польщею набуває ключового значення для сталого розвитку України та зміцнення її позицій на європейському та світовому ринках.

Ступінь вивчення проблеми. Проблематика українсько-польських економічних відносин стала предметом уваги багатьох науковців. Теоретичні та практичні аспекти розвитку зовнішньоекономічного співробітництва досліджували вітчизняні вчені: Іваненко І.О., Кузьменко Т.Л., Петренко В.С., Ковальчук Н.В., Ярошенко А.М. та інші. Серед зарубіжних науковців слід відзначити роботи польських економістів і політологів: К. Зелінського, Я. Ковальського, А. Новіцької, які розкривають питання інтеграції України до

європейського економічного простору та визначають місце Польщі як ключового посередника цього процесу.

Вагомий внесок у дослідження проблематики здійснили міжнародні організації та аналітичні центри: Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Польський інститут міжнародних справ, Центр східних досліджень (OSW). Разом із тим, незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень, недостатньо висвітленими залишаються питання стратегічних напрямів розвитку двостороннього співробітництва, що враховували б сучасні трансформаційні процеси в економіці України та нові геополітичні умови. Це й визначає актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є виявлення особливостей розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Польщею.

Згідно з метою визначено наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні основи зовнішньоекономічних процесів в сучасних світових умовах;
- проаналізувати історичний шлях розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Польщею;
- охарактеризувати методи дослідження зовнішньоекономічних процесів та підходи до їх аналітичної оцінки;
- виявити сучасні тенденції розвитку та особливості співпраці України та Польщі;
- проаналізувати торговельно-економічні відносини та динаміку інвестиційної діяльності між Україною та Польщею;
- дослідити особливості розвитку міжнародного співробітництва українсько-польських підприємств;
- визначити зміст і властивості польської моделі економічної трансформації та оцінити можливості її використання для України;
- проаналізувати перспективи розвитку співпраці України та Польщі в контексті єврорегіонів та транскордонних ініціатив.

Об'єктом дослідження є розвиток зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Польщею.

Предметом дослідження виступають особливості та перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Польщею.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: метод наукової абстракції - для розкриття сутності стратегічного партнерства; порівняльний і описовий методи - для аналізу структурних зрушень у зовнішньоекономічних зв'язках; статистичні методи (індексний, тренд-аналіз, кореляційно-регресійний аналіз) - для оцінки динаміки торговельних і інвестиційних потоків; методи економіко-математичного моделювання - для прогнозування перспектив співпраці; SWOT-аналіз - для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз розвитку партнерства.

Інформаційною базою дослідження є офіційні документи Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки України, Міністерства розвитку та технологій Польщі, дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Головного статистичного управління Польщі, а також публікації міжнародних організацій (МВФ, Світового банку, Європейської комісії) та наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Апробація результатів дослідження. Основні результати магістерської роботи були представлені на студентських науково-практичних конференціях, а також висвітлені у тезах доповідей. Отримані наукові положення використовувалися під час підготовки публікації у фаховому збірнику наукових праць.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, загальний обсяг – 98 сторінок, містить 15 рисунків, 11 таблиць, 2 формул, 4 додатки. Список використаних джерел складається з 66 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН

1.1. Теоретичні основи зовнішньоекономічних процесів в сучасних світових умовах

Зовнішньоекономічні процеси є базовим елементом системи міжнародних економічних відносин, оскільки вони формують механізм взаємодії держав, підприємств та організацій у глобальному просторі. Їх сутність полягає у встановленні та розвитку економічних зв'язків між країнами, які відбуваються у формах торгівлі товарами й послугами, руху капіталу, технологій, інформації, робочої сили, а також у межах спільних інституційних і правових механізмів.

Історія формування зовнішньоекономічних відносин бере початок з найдавніших часів, коли відбувався обмін між окремими племенами та регіонами. Проте системний характер ці процеси почали набувати ще у добу античності - через активну торгівлю Середземномор'я, розвиток мореплавства і перші валютні операції. У середньовіччі, завдяки становленню міст і появі гільдій купців, розширювалися ринки, формувалися торговельні шляхи, серед яких особливе значення мав Шовковий шлях.

Переломним етапом в еволюції зовнішньоекономічних відносин стала епоха Великих географічних відкриттів (15-17 ст.), коли світові ринки почали з'єднуватися у єдину систему, а європейські держави активно розширювали зовнішню торгівлю, створювали колонії, забезпечували приплив дорогоцінних металів. У цей період зародилася меркантилістська теорія, яка визначала зовнішню торгівлю основним джерелом національного багатства [1].

Подальший розвиток зовнішньоекономічних процесів пов'язаний із промисловою революцією 18-19 ст., коли відбувся стрибок у розвитку

виробництва, транспорту та комунікацій. Це сприяло зростанню міжнародної торгівлі та формуванню перших прототипів світового ринку капіталів [1].

У 2- ст. зовнішньоекономічні процеси стали невід'ємною частиною економічної політики більшості держав. Виникли міжнародні економічні організації (МВФ, Світовий банк, ГАТТ, СОТ), які закріпили інституційні основи розвитку міжнародної торгівлі, інвестицій і валютних відносин.

У науковій літературі категорія «зовнішньоекономічні процеси» трактується по-різному, що зумовлено як еволюцією економічної науки, так і особливостями національних правових систем [1; 3].

Так, на думку О. Білоруса, зовнішньоекономічна діяльність - це сукупність відносин, що виникають між державами та суб'єктами господарювання різних країн у процесі міжнародного обміну товарами, послугами, капіталом і інформацією.

В. Козик підкреслює системний характер цього явища, визначаючи зовнішньоекономічні процеси як «динамічний комплекс відносин, що охоплюють міжнародний рух матеріальних і нематеріальних ресурсів, спрямованих на забезпечення економічного розвитку та інтеграцію держав у світове господарство».

І. Бураковський розглядає їх крізь призму економічних інтересів держави, зазначаючи, що зовнішньоекономічна діяльність - це форма реалізації національних економічних інтересів на міжнародному ринку, яка охоплює торговельні, фінансові, інвестиційні, науково-технічні й виробничі зв'язки.

У навчальному посібнику Ю. Макогона поняття зовнішньоекономічних процесів розкрито як «динамічну систему економічних зв'язків між країнами, що реалізується через механізми експорту, імпорту, іноземного інвестування, валютно-фінансових операцій та спільної підприємницької діяльності».

Зовнішньоекономічні процеси охоплюють широкий спектр відносин між різними учасниками міжнародного економічного співробітництва. Їх структура визначається як складом суб'єктів, які беруть участь у

міжнародних економічних зв'язках, так і формами, в яких реалізується їх взаємодія. Розкриття цих категорій дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування світового господарства та роль окремих держав і господарських утворень у глобалізаційних процесах [2;4].

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності поділяють на декілька основних груп, які наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Група суб'єктів	Приклади / представники
Держава	Уряд, державні підприємства, агентства з розвитку експорту, тощо
Підприємства та організації	Національні компанії, транснаціональні корпорації (ТНК), малі та середні підприємства
Міжнародні організації	СОТ, МВФ, Світовий банк, ОЕСР
Регіональні інтеграційні об'єднання	ЄС, USMCA, АСЕАН, МЕРКОСУР
Фізичні особи	Трудові мігранти, підприємці, інвестори, споживачі

Джерело: складено автором за даними [1; 6; 8; 9]

Найбільш загальною є категорія держави, яка виступає первинним і водночас центральним учасником міжнародних економічних відносин. Саме держава формує інституційно-правові умови функціонування економіки, визначає правила доступу на внутрішній ринок та порядок здійснення операцій на зовнішньому ринку, встановлює систему тарифного і нетарифного регулювання, контролює рух капіталу, валютні операції та умови іноземного інвестування [1; 2; 4]. Роль держави не обмежується лише контролем: вона може активно брати участь у міжнародних процесах як економічний суб'єкт - через державні підприємства, установи, агентства з

розвитку експорту, експортно-кредитні агентства, фонди підтримки інновацій чи стратегічних галузей [1].

Поряд із державою вагомими суб'єктами виступають підприємства та організації різних форм власності. Вони реалізують зовнішньоекономічні операції безпосередньо, укладаючи контракти на поставку продукції, здійснюючи інвестиційну діяльність за кордоном або залучаючи іноземні інвестиції у власну діяльність. У глобальній економіці ключовою роллю відзначаються транснаціональні корпорації, які не лише є основними драйверами міжнародної торгівлі та інвестування, але й формують власні мережі виробничої кооперації, що часто перевищують масштаби окремих національних економік. ТНК створюють робочі місця, поширюють новітні технології, але водночас стають інструментом перерозподілу глобальної економічної влади [1; 5].

Окрему категорію суб'єктів становлять міжнародні економічні організації. Їх діяльність спрямована на регулювання та координацію світових економічних відносин, забезпечення стабільності міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків і валютно-фінансової системи. Серед найбільш впливових організацій - Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку. Завдяки їх діяльності виробляються єдині правила функціонування світового господарства, запроваджуються стандарти й норми, формується середовище для справедливішої конкуренції та гармонізації економічних політик [1; 6].

Значним суб'єктом виступають також регіональні інтеграційні об'єднання. Європейський Союз, Північноамериканська угода про вільну торгівлю (USMCA), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та інші угруповання створюють наддержавний рівень регулювання економічних процесів [7]. Їх особливістю є те, що вони поєднують як функції держав, так і наднаціональних структур, виступаючи посередником між національними економіками та глобальною економічною системою.

До суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності належать і фізичні особи. Вони беруть участь у міжнародних економічних процесах як трудові мігранти, споживачі, власники капіталу, підприємці чи інвестори. Участь громадян у таких процесах посилюється завдяки зростанню мобільності робочої сили, розвитку цифрових технологій, розширенню можливостей для малого та середнього бізнесу виходити на міжнародні ринки. З огляду на це, в сучасному світі саме фізичні особи часто стають рушієм нових форм міжнародної економічної співпраці - від стартапів до дистанційних форм зайнятості [6].

Важливо зазначити, що кожна група суб'єктів взаємодіє в межах певних форм зовнішньоекономічної діяльності, які визначають зміст, механізм і результат економічних зв'язків.

Найбільш традиційною і водночас фундаментальною формою є міжнародна торгівля. Вона охоплює експорт та імпорт товарів і послуг, виступає основним каналом інтеграції національних економік у світове господарство. Торгівля забезпечує країнам можливість ефективніше використовувати власні ресурси, отримувати доступ до дефіцитних товарів, розширювати ринки збуту [6]. Історично саме торгівля стала першою формою міжнародних економічних зв'язків, а сьогодні вона зберігає провідне місце, хоча її структура значно ускладнилася: поряд із традиційними товарами зростає частка високотехнологічної продукції та інтелектуальних послуг.

Другою важливою формою є міжнародне інвестування, яке включає як прямі, так і портфельні інвестиції. Прямі іноземні інвестиції виступають інструментом довгострокового залучення капіталу, створення виробничих потужностей, формування робочих місць і трансферу технологій. Портфельні інвестиції переважно спрямовані на фінансові ринки й пов'язані з купівлею акцій, облігацій та інших цінних паперів [6; 10]. Разом вони формують основу руху капіталу в глобальній економіці, забезпечуючи як економічне

зростання окремих країн, так і підвищення їх залежності від світових фінансових коливань.

Особливе значення має науково-технічне співробітництво. У сучасних умовах знання та технології стають ключовим фактором конкурентоспроможності, а міжнародний обмін ними - основним каналом поширення інновацій [4; 5]. Ця форма охоплює ліцензування, франчайзинг, трансфер технологій, створення спільних науково-дослідних центрів, участь у міжнародних програмах і грантах. Вона сприяє формуванню глобального науково-технологічного простору, в якому провідні держави та корпорації визначають траєкторію розвитку інновацій.

Невід'ємною складовою є валютно-фінансові відносини. Вони охоплюють операції з іноземною валютою, міжнародні розрахунки, кредитування, діяльність банків і фінансових установ на глобальному рівні. Валютно-фінансова сфера забезпечує функціонування інших форм міжнародної економічної діяльності, виступаючи універсальним механізмом обміну вартостями. Її значення особливо зросло у 20-21 ст., коли фінансові ринки перетворилися на один із найбільш динамічніших сегментів світової економіки, здатних впливати на розвиток усіх інших секторів [1; 3; 8].

Формою зовнішньоекономічних процесів є також спільна підприємницька діяльність, яка реалізується у вигляді створення спільних підприємств, стратегічних альянсів, міжнародних виробничих кооперацій. Ця форма дозволяє поєднувати ресурси та компетенції різних країн для досягнення синергетичного ефекту, зниження витрат і розширення ринків збуту. У сучасних умовах дедалі більшого поширення набувають міжкорпоративні альянси в галузях високих технологій, енергетики, транспорту.

Важливим напрямом є міжнародна трудова міграція, яка формує особливий сегмент зовнішньоекономічних процесів [1]. Вона забезпечує перерозподіл робочої сили відповідно до потреб світового ринку праці, сприяє зростанню мобільності населення, забезпечує приплив валютних

надходжень у країни-експортери робочої сили у вигляді грошових переказів. Однак вона породжує й соціально-економічні проблеми, пов'язані з відтоком кадрів, дисбалансами у внутрішніх ринках праці та культурною адаптацією мігрантів [1; 5].

Міжнародні зв'язки базуються на чітко закріплених законодавчих принципах, а також на стратегічних цілях і напрямках зовнішньоекономічної політики [7]. Суб'єкти господарської діяльності певної держави, іноземні контрагенти та державні органи, що здійснюють міжнародну економічну діяльність, керуються спеціальними принципами, встановленими відповідним законом про зовнішню економічну діяльність. Наприклад, в Україні до таких принципів належать:

1. суверенітет народу у визначенні та реалізації зовнішньоекономічної політики;
2. свобода зовнішньоекономічної діяльності для підприємств і організацій усіх форм власності;
3. рівність учасників зовнішньоекономічних відносин та заборона будь-якої дискримінації;
4. верховенство закону у сфері регулювання міжнародних економічних зв'язків;
5. захист інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках;
6. еквівалентність обміну та орієнтація на взаємну вигоду від співробітництва;
7. дотримання міжнародних зобов'язань, взятих державою в межах міжнародних договорів і членства у світових організаціях.

Також, слід зазначити про те, що у кожній країні зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) регулюється специфічною системою норм, інститутів та механізмів, що формуються під впливом історичних, політичних та економічних особливостей [1; 9]. Незважаючи на існування загальноприйнятих принципів міжнародної торгівлі, закріплених у правових

актах Всесвітньої торгової організації та інших наднаціональних утворень, кожна держава має власну модель регулювання, яка визначає правила виходу на зовнішні ринки, режим іноземних інвестицій та особливості митно-тарифної політики. Таким чином, національне регулювання ЗЕД можна розглядати як багаторівневу систему, що поєднує внутрішньодержавні та міжнародні елементи.

Узагальнюючи, можна зазначити, що форми зовнішньоекономічних процесів є відображенням багатогранності міжнародної економічної взаємодії. Вони охоплюють різні рівні - від індивідуальних до міждержавних, різні сфери - від виробництва до фінансів і науки, різні механізми - від ринкових до інституційно-правових. Саме їх сукупність формує складну архітектоніку глобальної економічної системи, визначає можливості та обмеження розвитку національних економік у сучасних умовах.

1.2. Історичний шлях розвитку співробітництва України та Польщі

Співробітництво між Україною та Польщею має багатовікові корені та відзначається складністю, суперечливістю і водночас взаємозалежністю. Географічна близькість, спільні торговельні шляхи, культурні й політичні контакти протягом століть формували основу для економічної взаємодії двох народів. Водночас періоди партнерства нерідко змінювалися конфліктами та політичними протистояннями, що залишило глибокий відбиток на характері сучасних відносин.

Попри це, у новітній історії обидві держави поступово вийшли на рівень стратегічного партнерства, орієнтованого на розвиток взаємовигідного економічного співробітництва, інтеграцію у європейські та світові структури, що робить дослідження їх історичного шляху актуальним та важливим для розуміння сучасних процесів, основні політичні події, які можна вважати

початком розвитку двосторонньої співпраці між Україною та Польщею наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Ключові політичні події у становленні українсько-польських відносин

Дата	Опис історичної події
2 грудня 1991 р.	Республіка Польща першою у світі офіційно визнала незалежність України.
8 січня 1992 р.	Встановлено дипломатичні відносини між Україною та Польщею.
18 травня 1992 р.	Підписано Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво.
1992–1993 рр.	Період встановлення контактів, підписання перших двосторонніх документів.
1993–1999 рр.	Виведення українсько-польських відносин на рівень стратегічного партнерства.
2 грудня 1991 р.	Республіка Польща першою у світі офіційно визнала незалежність України.

Джерело: складено автором за матеріалами [11; 16]

Відносини між Україною та Польщею у новітній історії розпочалися одразу після проголошення незалежності України у 1991 році. Польща стала першою державою світу, яка офіційно визнала суверенітет України. Вже 2 грудня 1991 року Республіка Польща засвідчила своє політичне рішення підтримати утвердження нової незалежної держави, що стало надзвичайно важливим сигналом для міжнародної спільноти [11]. Це визнання мало не лише символічне, а й стратегічне значення: воно демонструвало готовність Польщі будувати нову систему відносин на засадах партнерства, взаємної поваги та рівноправності.

Наступним етапом стало встановлення офіційних дипломатичних відносин між двома країнами. 8 січня 1992 року було підписано документи, що започаткували роботу дипломатичних представництв та визначили основні напрями співпраці [11]. З цього моменту відносини набули чіткої правової основи, що дало можливість розпочати активний розвиток політичного діалогу, торговельно-економічної взаємодії та культурних обмінів [11].

Особливого значення для формування двостороннього партнерства набув 18 травня 1992 року - день підписання українсько-польського Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [11; 13]. Документ став базовим у системі двосторонніх угод, адже закріплював принципи взаємної поваги, визнання непорушності кордонів, відмови від територіальних претензій, а також відкривав простір для співпраці в економічній, політичній, культурній та безпековій сферах [12]. Саме цей договір визначив стратегічні напрями розвитку українсько-польських відносин на десятиліття вперед, створивши міцний фундамент для партнерства.

Період 1992-1993 років можна визначити як етап встановлення контактів та «відкриття» України для польського суспільства та політичної еліти [12; 15]. Для Польщі, яка щойно завершувала власний перехід від соціалістичної моделі до ринкової економіки і демократичних інститутів, нова незалежна Україна була важливим стратегічним сусідом. В цей час відбувалося підписання перших двосторонніх документів, спрямованих на закріплення економічної співпраці, розвиток прикордонного співробітництва, координацію дій у міжнародних організаціях. Важливим аспектом цього періоду було також взаємне вивчення потенційних можливостей: польські компанії починали оцінювати український ринок, а українські підприємці поступово відкривали для себе нові шляхи співпраці з польськими партнерами.

У цей же час політичні лідери обох держав робили численні кроки для налагодження контактів [11; 16]. Обміни офіційними делегаціями, зустрічі на рівні президентів, урядів і парламентів сприяли виробленню довіри та поступовому зближенню позицій з ключових питань регіональної політики. Польща активно підтримувала прагнення України зміцнити свою незалежність та водночас наголошувала на необхідності реформ, які мали створити умови для інтеграції України у європейські політичні та економічні структури [16].

Період 1993-1999 років став новим етапом у відносинах між Україною та Польщею, який характеризувався виведенням співпраці на рівень стратегічного партнерства. Якщо початковий етап був зосереджений на встановленні політичних контактів та підписанні основних угод, то вже з середини 1990-х років обидві держави почали більш цілеспрямовано координувати свої дії у зовнішній політиці та безпеці. Польща розглядала Україну як ключового партнера на сході, який мав стати важливим елементом регіональної стабільності [15]. Для України ж Польща виступала своєрідним «мостом» до Європейського Союзу та НАТО, адже польський досвід реформ і зовнішньополітичної інтеграції був надзвичайно цінним.

Саме в цей час було започатковано низку механізмів регулярних політичних консультацій. Відбувалися щорічні зустрічі президентів і прем'єр-міністрів, розширювалася міжпарламентська співпраця. Була створена міжурядова українсько-польська комісія з питань економічного співробітництва, діяльність якої спрямовувалася на розвиток двосторонньої торгівлі, усунення бар'єрів у взаємному доступі на ринки, координацію у сфері інфраструктурних проектів [11; 14].

Важливим досягненням другої половини 1990-х років стала поява спільних економічних програм, розвиток прикордонної інфраструктури, налагодження співпраці у сфері транспорту, енергетики та безпеки. Польща не лише підтримувала Україну на міжнародній арені, але й поступово ставала одним із основних торговельних партнерів [13].

Важливим чинником зближення була також культурна та освітня співпраця. Університети обох країн започаткували студентські обміни, активізувалися контакти між науковими установами. У прикордонних регіонах виникали програми транскордонного співробітництва, що дозволяло вирішувати практичні проблеми місцевого населення й водночас формувало нову якість двосторонніх відносин.

Загалом період 1991–1999 років можна вважати фундаментальним у становленні українсько-польських відносин. Він ознаменувався рядом ключових політичних рішень: визнання незалежності України, встановлення дипломатичних відносин, підписання базового Договору про добросусідство та дружбу, а також поступовим переходом від окремих угод до формування системи стратегічного партнерства. Саме тоді були закладені ті інституційні й політичні основи, на яких ґрунтується сучасна співпраця України та Польщі.

Розвиток українсько-польських відносин у 1990-х роках характеризувався не лише політичними заявами та підписанням базових договорів, а й поступовим формуванням сталих інституцій співробітництва [11; 15; 16]. Саме вони забезпечували регулярність діалогу, перехід від декларацій до практичної роботи, а також створювали необхідні механізми для реалізації домовленостей у сферах політики, економіки, безпеки та культури, що наведено у таблиці 1.3.

Важливу роль у цьому процесі відіграв Консультаційний комітет президентів України та Польщі, перше засідання якого відбулося 27 травня 1993 року. Він став постійним майданчиком для обговорення проблем регіональної безпеки, стратегічних питань економічної співпраці, проблематики національних меншин і розвитку транскордонного партнерства. Завдяки цьому механізму президенти двох держав отримали можливість проводити консультації з найактуальніших питань та координувати дії у складній міжнародній ситуації.

Таблиця 1.3

Основні українсько-польські інституції співробітництва у 1990-х роках

Рік створення	Інституція / ініціатива	Основний напрям діяльності
1993	Консультаційний комітет президентів України та Польщі	Політичний діалог, регіональна безпека
1993	Українсько-польська змішана комісія з питань торгівлі та економічного співробітництва	Економічне співробітництво, торгівля
1997	Спільна заява президентів «До порозуміння та єднання»	Суспільний діалог, історичне примирення
1998	Українсько-польський економічний форум (Жешув)	Бізнес, інвестиції, підприємництво
1998	Польсько-Американсько-Українська ініціатива співпраці (ПАУІС)	Реформи, підприємництво, самоврядування
1999	Постійна українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції	Передача досвіду інтеграції до ЄС
1999	Відновлення діяльності Українсько-польського форуму	Культура, наука, освіта

Джерело: створено автором за матеріалами [11; 12; 14; 16]

У тому ж 1993 році було створено Українсько-польську змішану комісію з питань торгівлі та економічного співробітництва. Вона стала базовим інституційним органом, який безпосередньо займався розвитком господарських зв'язків між двома країнами [11]. До її роботи долучалися представники ключових міністерств та відомств обох держав, що дозволяло комплексно вирішувати питання економічного співробітництва. Комісія розглядала проблеми доступу товарів на ринки, гармонізації митних правил, залучення інвестицій та координації у сфері транспортних і енергетичних проектів.

Наприкінці 1990-х років важливого значення набув економічний вимір співпраці. У 1998 році в місті Жешув відбувся перший Українсько-польський економічний форум [11]. Цей захід заклав традицію регулярних зустрічей

представників бізнесу, урядових структур та науковців, що обговорювали перспективи двостороннього партнерства, обмінювалися досвідом проведення реформ, презентували нові проекти і шукали спільних інвесторів. Форум став дієвою платформою, яка сприяла поживленню підприємницьких зв'язків і створювала можливості для інтеграції бізнес-середовищ двох держав.

Крім економічного блоку, формувалися й культурно-освітні інституції [12]. Ще у 1992 році було засновано Українсько-польський форум, який об'єднував відомих діячів науки та культури. Його діяльність була відновлена у 1999 році, і саме в його рамках виникла ідея створення спільного університету, що мало на меті сприяти поглибленню контактів між молоддю, формуванню нової якості гуманітарної співпраці та подоланню історичних упереджень. Водночас у Києві активно почав працювати Польський інститут, який став важливим центром культурного життя та поширення знань про Польщу в Україні.

Значної уваги надавалося й інтеграційній співпраці. У березні 1999 року відбулося організаційне засідання Постійної українсько-польської конференції з питань європейської інтеграції [16]. До її роботи були залучені представники всіх профільних міністерств та відомств обох держав, а патронат здійснювали прем'єр-міністри. Головним завданням цієї інституції було передання Україні польського досвіду євроінтеграції, що на той час мало особливе значення у контексті майбутнього вступу Польщі до ЄС.

У 1998 році також постала Польсько-Американсько-Українська ініціатива співпраці (ПАУІС), започаткована у Києві [11; 15]. Її діяльність охоплювала три ключові напрями: макроекономічні реформи, розвиток малого та середнього підприємництва, а також формування системи місцевого самоврядування. Ця ініціатива стала прикладом тристороннього партнерства, у межах якого Польща ділилася з Україною власним реформаторським досвідом, а США надавали фінансову й організаційну підтримку [15].

Формування такої інституційної мережі мало подвійне значення. З одного боку, воно забезпечувало сталість і регулярність контактів на рівні урядів, бізнесу, парламентів та громадськості. З іншого - давало змогу поступово створювати спільний простір довіри, необхідний для подолання історичних упереджень і розвитку довгострокового партнерства. Особливий наголос робився на залученні молоді, студентських і наукових кіл, адже саме вони вважалися найважливішим чинником для формування нової якості відносин. Символічним у цьому сенсі стало ухвалення у травні 1997 року спільної заяви президентів України та Польщі «До порозуміння та єднання», яка підкреслювала необхідність суспільного діалогу й примирення.

Поступове формування політичної та інституційної основи українсько-польських відносин у першій половині 1990-х років створило сприятливі умови для активізації економічної взаємодії між двома державами. Якщо на початковому етапі головний акцент робився на політичному визнанні та закладенні механізмів діалогу, то вже з середини десятиліття значна увага почала приділятися укладенню двосторонніх економічних угод, які забезпечували правову базу для співпраці у сфері торгівлі, інвестицій, енергетики та сільського господарства [11; 15; 16]. Саме економічний напрямок став одним із ключових у двосторонньому партнерстві, адже дозволяв не лише посилювати взаємозв'язки між державами, а й формувати реальні спільні проекти, що мали практичне значення.

Економічні відносини між Україною та Польщею регулювалися низкою міждержавних документів, що стосувалися як загальних, так і галузевих питань співпраці. До основних правових актів варто віднести Угоду про торгівлю та економічне співробітництво від 11 березня 1994 року, яка заклала фундаментальні правила взаємодії у сфері обміну товарами та послугами. Ще раніше, 18 травня 1992 року, було підписано спеціальну угоду між Міністерством сільського господарства і тваринництва Польщі та Міністерством сільського господарства і продовольства України, яка визначала напрями науково-технічної співпраці та розвитку аграрного

сектору [11; 16]. Важливим кроком стало також укладення Договору про регіональне співробітництво від 29 жовтня 1993 року, що сприяв розширенню контактів між прикордонними воєводствами та областями, а також сприяв розвитку спільних проектів місцевого рівня [11; 16].

Наступним важливим етапом стала Декларація від 17 серпня 1994 року про умови та напрями партнерства у сфері торговельно-економічних відносин, що деталізувала принципи взаємодії у галузі торгівлі й інвестицій. Крім того, 5 січня 1995 року було підписано Угоду про співробітництво у сфері водного господарства на прикордонних водах, яка врегулювала питання спільного використання та охорони водних ресурсів, важливих для обох держав [11; 13]. Сукупність цих документів створила основу для послідовного розвитку економічного партнерства та закріплення взаємовигідних механізмів співпраці.

Суттєвий злам у динаміці українсько-польських відносин відбувся у 1996-1997 рр., коли політична ситуація в Україні стабілізувалася, а у Польщі до влади прийшов президент Александр Квасневський (1995) [16]. Вже на початку своєї каденції він задекларував пріоритетом зовнішньої політики поглиблення співпраці з Україною. Зі свого боку, українське керівництво на чолі з президентом Леонідом Кучмою, усвідомлюючи потребу зменшити вплив Російської Федерації, почало проводити зовнішню політику балансування між Сходом і Заходом [15]. Польща, як держава, що успішно пройшла трансформаційний шлях від соціалістичної моделі до демократичної системи, стала для України природним союзником та орієнтиром у побудові відносин з Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки.

З другої половини 1990-х років відносини між Києвом і Варшавою поступово набули рис стратегічного партнерства. Цей процес супроводжувався активізацією політичного діалогу, інституційним оформленням контактів та підписанням важливих нормативних документів. Одним із ключових чинників зближення стали зміни у

зовнішньополітичному курсі України, яка після підписання Договору про дружбу та співробітництво з Російською Федерацією (1997 р.) дедалі більше орієнтувалася на європейський напрям розвитку [12; 13; 15]. У цей же період Сполучені Штати Америки активно підтримували ідею зміцнення українсько-польського партнерства як основи стабільності у Східній Європі.

Ключовим етапом становлення стратегічного партнерства став 1996 рік. У січні цього року в Парижі відбулася перша зустріч президентів Л. Кучми та А. Квасневського, під час якої сторони домовилися відновити діяльність Консультаційного комітету президентів України та Польщі. Подальші переговори в червні 1996 року у Варшаві завершилися підписанням Меморандуму про стратегічне партнерство між Польщею і Україною та Спільної декларації президентів, що офіційно закріпили новий рівень відносин між державами. Було визначено регулярний формат зустрічей комітету - чотири рази на рік, а співпраця глав держав стала однією з найактивніших у регіоні. Протягом 1996-2004 рр. комітет збирався тринадцять разів, а президенти обох країн провели понад тридцять зустрічей, що підтверджує системний характер політичного діалогу [16].

Важливим кроком у поглибленні взаєморозуміння стало підписання у травні 1997 року Спільної заяви президентів України та Польщі «До порозуміння та єднання», у якій вперше на державному рівні було визнано необхідність подолання історичних суперечностей і побудови партнерства на основі правди, взаємної поваги та примирення. Документ засвідчив політичну зрілість обох сторін і прагнення відділити історичні питання від практичної співпраці у сфері політики, економіки та безпеки [11; 16].

Паралельно з розвитком політичного діалогу поглиблювалася й економічна взаємодія. Важливою подією стало запровадження у 1997 р. безвізового режиму між країнами, що суттєво спростило контакти між громадянами, розширило туристичні, освітні та культурні зв'язки. Польща активно підтримувала вступ України до Ради Європи, участь у Центральноевропейській ініціативі, а також схвалила підписання Хартії

«Україна – НАТО» [16; 17]. Така політична підтримка мала велике значення для формування міжнародного іміджу України як відповідального партнера.

Серед основних передумов формування стратегічного партнерства дослідники виділяють кілька чинників [15; 17]:

порівнянний економічний, технологічний і військовий потенціал двох держав у середині 1990-х рр.;

1. спільні інтереси у питаннях регіональної безпеки;
2. геостратегічне положення в центрі Європи;
3. прагнення до інтеграції у європейські структури;
4. взаємна зацікавленість у створенні стабільної системи політичної співпраці.

Концепцію стратегічного партнерства між Україною та Польщею чітко сформулював президент А. Квасневський, який позиціонував Польщу як «адвоката України в Європі» [11; 13]. Варшава розглядала Київ як важливого союзника у забезпеченні регіональної стабільності та запобіганні відродженню імперських амбіцій Росії. У цьому контексті Польща взяла на себе роль посередника між Україною та структурами ЄС і НАТО, активно лобіюючи інтереси Києва на міжнародній арені.

Кінець 1990-х років позначився подальшим інституційним закріпленням стратегічного партнерства. У 1998-1999 рр. уряди двох країн координували зусилля щодо прикордонного співробітництва, розвитку інфраструктури та енергетичних проєктів, зокрема будівництва нафтопроводу Одеса-Броди. Польська сторона також наголошувала на необхідності активної участі України в європейських інтеграційних процесах, пропонуючи надавати Києву статус асоційованого члена ЄС [13; 15].

Таким чином, упродовж 1996-2001 рр. було сформовано політичні, економічні та правові засади стратегічного партнерства між Україною та Польщею. Цей період став підґрунтям для подальшого розвитку двостороннього співробітництва у 21 столітті, визначивши Польщу як одного з головних стратегічних партнерів України у Центрально-Східній Європі.

Водночас саме у цей час було закладено моделі координації між урядами, парламентарями, дипломатичними відомствами та громадськими інституціями, які забезпечили сталість політичного діалогу та сформували фундамент для майбутніх ініціатив у сфері економіки, енергетики, освіти й безпеки.

Підсумовуючи, можна зазначити, що історичний розвиток українсько-польського співробітництва сформував міцне політичне, інституційне та економічне підґрунтя для сучасних двосторонніх відносин. Еволюція контактів - від перших кроків дипломатичного визнання до формування стратегічного партнерства - засвідчує послідовне поглиблення взаємодовіри та розширення сфер взаємодії. Польща стала одним із ключових зовнішньополітичних орієнтирів для України, а досвід її реформ, євроінтеграції та модернізації економіки - важливим інструментом для адаптації українських підходів у сфері міжнародної співпраці. Разом з тим, розвиток відносин не був лінійним і супроводжувався періодами політичних коливань, що підкреслює потребу у зміцненні інституційного партнерства.

Накопичений досвід взаємодії дозволяє розглядати Україну та Польщу як взаємодоповнюючих партнерів, здатних формувати спільні відповіді на сучасні виклики та розширювати економічні можливості обох держав у контексті європейської інтеграції.

1.3. Методи дослідження зовнішньоекономічних процесів

Зовнішньоекономічні процеси є багатокomпонентним явищем, що поєднує динаміку міжнародної торгівлі, руху капіталу, трансферу технологій, валютно-фінансових операцій та інституційних механізмів регулювання. Їх аналіз потребує застосування комплексу класичних і сучасних методів наукового пізнання, які забезпечують можливість ідентифікувати закономірності розвитку, визначити чинники впливу та сформувати обґрунтовані прогнози. Методологічну основу вивчення

зовнішньоекономічних процесів становлять загальнонаукові підходи, економіко-статистичний інструментарій, методи порівняльної оцінки та інструменти стратегічного аналізу, які дозволяють отримати цілісну картину функціонування міжнародного економічного середовища [22].

Метод наукової абстракції дає можливість відокремити сутнісні характеристики зовнішньоекономічних процесів від другорядних, що дозволяє сформулювати теоретичні моделі та визначити ключові закономірності розвитку міжнародних економічних відносин [19; 22]. Застосовуючи цей метод, дослідник переходить від аналізу окремих фактів до загальних закономірностей, що особливо важливо при вивченні таких комплексних явищ, як інтеграційні процеси, міжнародна конкуренція чи трансформація торговельних режимів.

У межах дослідження українсько-польського співробітництва цей метод дозволив:

1. виділити структурні елементи зовнішньоекономічних зв'язків;
2. визначити ключові фактори, що впливають на динаміку торгівлі та інвестицій;
3. узагальнити підходи науковців до трактування категорії «зовнішньоекономічні процеси».

Ще одним важливим інструментом виступає описовий метод, який застосовано для визначення етапів розвитку зовнішньоекономічної політики України та Польщі, структурних характеристик торгівлі, змін у законодавстві, масштабів інвестицій та особливостей міграційних потоків [20; 22]. Його доповнює порівняльний метод, який дає змогу визначити відмінності й подібності між зовнішньоекономічними моделями обох держав та оцінити ефективність їхніх стратегій інтеграції у європейський економічний простір.

Центральне місце в емпіричній частині дослідження займають статистичні методи, зокрема індексний, трендовий, кореляційний та регресійний аналізи [19; 21; 22]. Індексний метод використано для оцінки

динаміки зовнішньоторговельного обороту, індексів фізичного обсягу, цінових індексів та індексів умов торгівлі. Він дозволяє диференціювати вплив цінових і кількісних чинників на зміну обсягів експорту та імпорту [19; 21].

Трендовий аналіз забезпечує можливість виявити довгострокові тенденції, циклічні коливання та структурні зрушення. Побудова трендових ліній дає змогу інтерпретувати ключові етапи поглиблення українсько-польської економічної інтеграції, зокрема у період після 2014 року та після 2022 року. Економіко-математичне моделювання поглиблює результати статистичного аналізу, даючи змогу формувати сценарні прогнози розвитку співробітництва. Воно враховує декілька змінних одночасно та дозволяє оцінити вплив макроекономічних та політичних факторів на зовнішню торгівлю. Застосовані моделі дали можливість оцінити можливе зростання двосторонньої торгівлі за сценаріїв поглиблення інтеграції України в європейські ринки або при збереженні поточного режиму співпраці.

Графічний метод є важливим інструментом візуалізації результатів. У роботі використано лінійні графіки (для аналізу трендів експорту та імпорту), гістограми (для показу зміни структури товарних груп), кругові діаграми (для структури польських інвестицій в Україну) та діаграми розсіювання (для візуального аналізу кореляції між двома макропоказниками). Це підвищує наочність дослідження, дозволяє одночасно порівнювати кілька показників та фіксувати зміни у структурі двосторонніх економічних відносин.

Табличний метод застосовано для систематизації статистичних даних. У роботі використано таблиці, які містять динаміку торговельного обороту, структуру експорту, показники інвестицій, міграційні дані та інші параметри, що описують зовнішньоекономічні процеси.

Для кількісної оцінки динаміки зовнішньоекономічних процесів у роботі використано метод розрахунку темпів зростання, який дозволяє оцінити зміну обсягів зовнішньої торгівлі за окремі періоди. Такий підхід є

інформативним при аналізі коливань експорту та імпорту, а також дає змогу визначити періоди прискорення або сповільнення економічних процесів.

Темп зростання розраховується за формулою:

$$T = \frac{X_t - X_{t-1}}{X_{t-1}} \times 100\%, \quad (1.1)$$

де:

T – темп зростання показника, %;
X_t – значення показника у поточному періоді;
X_{t-1} – значення показника у попередньому періоді.

Ця формула дозволяє визначити, як змінився досліджуваний показник (наприклад, обсяг експорту) у порівнянні з попереднім роком і яку динаміку демонструє зовнішньоекономічна діяльність.

SWOT-аналіз належить до інструментів стратегічної аналітики, що застосовуються для комплексного оцінювання внутрішніх характеристик об'єкта та зовнішніх умов його функціонування. Метод дозволяє систематизувати інформацію за чотирма ключовими блоками: сильні сторони (Strengths), слабкі сторони (Weaknesses), можливості (Opportunities) та загрози (Threats). Такий підхід забезпечує структурований огляд факторів, які можуть сприяти розвитку або, навпаки, стримувати його. SWOT-аналіз є корисним як для оцінювання поточного стану системи, так і для формування стратегічних орієнтирів її подальшого функціонування. Основною перевагою методу є поєднання якісного та кількісного аналізу, що дозволяє поряд із статистичними показниками враховувати інституційні, організаційні, технологічні чи інші нематеріальні аспекти. Завдяки цьому SWOT-аналіз виступає інструментом, який дозволяє узагальнювати значні обсяги інформації й формувати цілісне уявлення про потенціал розвитку та ризики. Його застосування сприяє виявленню стратегічних пріоритетів, оцінці рівня стійкості об'єкта до зовнішніх викликів та визначенню напрямів, де доцільна концентрація ресурсів чи проведення реформ.

Висновки до першого розділу

Проведений у аналіз теоретичних основ дозволив узагальнити, що зовнішньоекономічні процеси формують багаторівневу систему взаємодії держав, підприємств і міжнародних організацій, яка охоплює торгівлю, інвестиції, науково-технічний обмін, валютно-фінансові операції та кооперацію у виробництві. Їх природа визначається історичною еволюцією міжнародної економіки – від первинного товарного обміну до складних глобальних мереж. У результаті поглиблення глобалізації зовнішньоекономічна діяльність стає невід’ємною частиною національних економічних стратегій, а функціонування світового господарства все більше залежить від інституційних механізмів, сформованих міжнародними організаціями й інтеграційними об’єднаннями. Важливим висновком є те, що сучасні зовнішньоекономічні зв’язки характеризуються високою взаємозалежністю, багатоконпонентністю та потребують ефективною системи регулювання на національному й наднаціональному рівнях. Встановлено, що історичний розвиток українсько-польського співробітництва пройшов декілька ключових етапів: від взаємного визнання та встановлення дипломатичних відносин — до формування стійких політичних, економічних і культурних механізмів взаємодії. Еволюція контактів супроводжувалася створенням інституцій постійного діалогу, підписанням базових угод та поступовим виробленням стратегічного партнерства. Аналіз показав, що на трансформацію відносин впливали як внутрішні процеси в обох країнах, так і зовнішні фактори європейської та глобальної політики. Сформоване у 1990-х роках нормативне та інституційне підґрунтя стало ключовим чинником, який визначив сучасну модель економічної взаємодії України та Польщі та сприяв розширенню співпраці в економічній, гуманітарній, інфраструктурній та інтеграційній сферах. Проаналізовано та обґрунтовано вибір методичних підходів, що забезпечують комплексність дослідження зовнішньоекономічних процесів. Застосування загальнонаукових методів

(абстракції, опису, порівняння) дало змогу систематизувати теоретичні положення та виокремити структурні компоненти двосторонніх зв'язків. Використання статистичних інструментів, економіко-математичного моделювання, трендового та кореляційно-регресійного аналізу забезпечило кількісну оцінку динаміки торгівлі та інвестицій. Графічний і табличний методи підвищили наочність результатів, а SWOT-аналіз - можливість визначити внутрішні та зовнішні фактори впливу. Сукупність цих підходів формує цілісну методологічну базу для подальшого аналізу сучасного стану та перспектив розвитку українсько-польського зовнішньоекономічного співробітництва.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

2.1 Тенденції розвитку та особливості співпраці України та Польщі

Українсько-польські відносини сформувались як багатовекторна система взаємодії, де політична, економічна, науково-технічна та освітня складові тісно переплетені між собою. Розвиток кожного напрямку взаємодії не є ізольованим процесом: політична стабільність створює умови для економічного партнерства, науково-технологічна співпраця підсилює інноваційний потенціал обох держав, а гуманітарні та освітні контакти зміцнюють суспільну довіру та сприяють сталому розвитку міждержавних зв'язків.

Формування політичних відносин між Україною та Польщею стало одним із ключових чинників, який визначив загальний вектор двостороннього співробітництва [30]. Головні етапи розвитку двосторонніх політичних відносин наведені у додатку Б.

Період початку 2000-х років характеризувався певним охолодженням політичних відносин. Україна перебувала у внутрішньополітичній кризі, а міжнародна спільнота, включаючи Польщу, із занепокоєнням спостерігала за подіями навколо «касетного скандалу» та справи журналіста Г. Гонгадзе. Польща, зосереджена на підготовці до вступу до Європейського Союзу, тимчасово змістила акцент своєї зовнішньої політики із східного напрямку на західний [28; 30]. Попри це, політичний діалог не був перерваний: Варшава залишалася важливим посередником між Києвом і Брюсселем, зберігаючи статус стратегічного партнера України.

Після «Помаранчевої революції» 2004-2005 рр. відбулося відродження двосторонніх відносин. Польща активно підтримала демократичні процеси в Україні, виступаючи посередником під час врегулювання політичної кризи.

Президент Польщі Александер Квасневський відіграв ключову роль у мирному розв'язанні конфлікту, що підняло авторитет Польщі як партнера [34]. У наступні роки Варшава послідовно виступала адвокатом України на міжнародній арені, сприяючи укладенню Угоди про асоціацію з ЄС та започаткуванню ініціативи «Східне партнерство» (2009 р.), у рамках якої Польща та Швеція просуvalи європейську інтеграцію країн Східної Європи.

Після подій Революції Гідності (2013-2014 рр.) співпраця між країнами набула якісно нового змісту. Польща однією з перших засудила анексію Криму та військову агресію Росії проти України. Варшава стала одним із головних адвокатів Києва в ЄС і НАТО, активно підтримуючи введення санкцій проти Російської Федерації та надаючи гуманітарну допомогу українському населенню. У цей період розвивалися також спільні ініціативи у сфері безпеки, оборони та енергетичної диверсифікації, зокрема у проєкті нафтопроводу «Одеса-Броди-Плоцьк» [30; 31]. Після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році політичні відносини України та Польщі досягли безпрецедентного рівня, що наведено у рисунку 2.1.

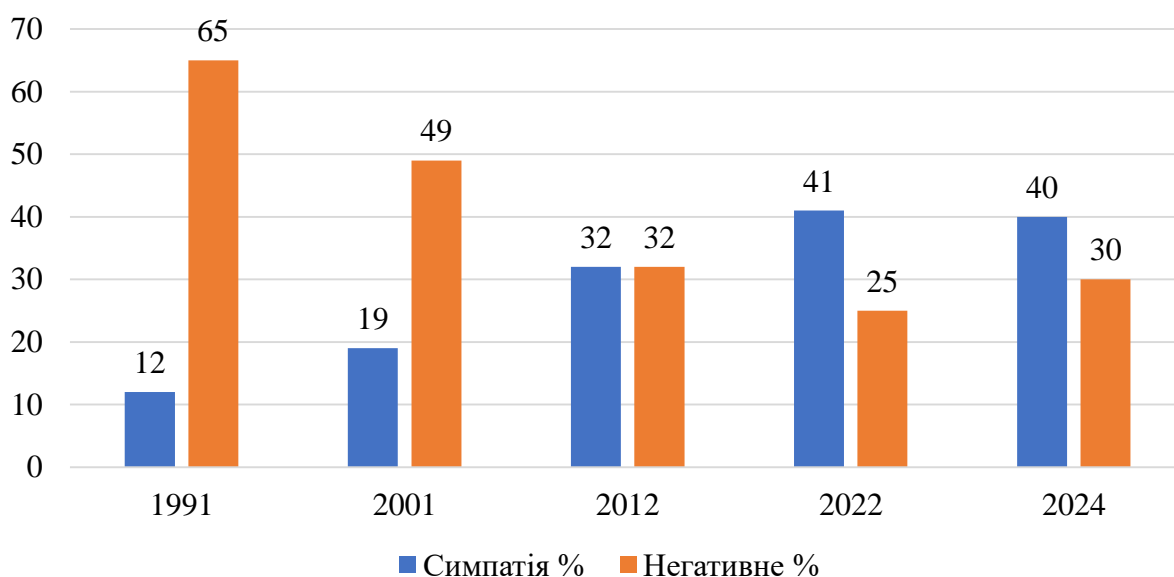

Рис. 2.1. Ставлення поляків до українців за період 1991-2024 роки

Джерело: складено автором за матеріалами [28; 29]

Польща стала одним із ключових партнерів України у військовій, гуманітарній та дипломатичній сферах. Варшава прийняла мільйони українських біженців, активно лобювала підтримку Києва в ЄС і НАТО, виступила ініціатором постачання танків Leopard та іншого озброєння. Польща також сприяє розвитку євроінтеграційного курсу України, підтримуючи її кандидатський статус у ЄС [35; 36].

Загалом політична динаміка українсько-польських відносин свідчить про поступовий перехід від формального стратегічного партнерства 1990-х років до реального міждержавного союзу, заснованого на спільних цінностях, безпеці та взаємній підтримці у кризових ситуаціях. Політичний вимір співпраці став основою для подальшого розвитку економічних, енергетичних, культурних і наукових зв'язків між двома державами, створюючи стабільне підґрунтя для спільного майбутнього в європейському просторі [37].

Розвиток політичного партнерства між Україною та Польщею створив сприятливі умови для активізації гуманітарного та освітнього співробітництва, яке стало одним із ключових напрямів міждержавної взаємодії упродовж 2001–2024 років. Освіта та культура перетворилися на важливі інструменти «м'якої сили», що сприяють зміцненню взаєморозуміння між суспільствами двох країн, формуванню позитивного іміджу України в ЄС та підготовці висококваліфікованих кадрів для національної економіки [27].

Нормативно-правову основу освітнього партнерства становлять низка двосторонніх документів [11]:

1. Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (1992 р.);
2. Угода між урядами України та Польщі про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (1997 р.);
3. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Польщі (2001 р.);

4. нова редакція Угоди про співробітництво в галузі освіти (2015 р.).

У межах цих документів передбачено обмін студентами, аспірантами, науково-педагогічними працівниками, реалізацію спільних навчальних програм і спрощене визнання дипломів [25]. Особливе значення має Угода про взаємне визнання документів про освіту (2005 р.), що гарантує академічну мобільність і доступ випускників обох країн до продовження навчання без додаткових бар'єрів. Після приєднання України до Болонського процесу (2005 р.) співпраця в освітній сфері активізувалася: університети прикордонних регіонів стали учасниками програм TEMPUS, Erasmus Mundus, Jean Monnet, а також численних проєктів транскордонної співпраці в межах євро регіонів «Буг» і «Карпати» [25; 27; 30]. Це сприяло зближенню освітніх стандартів України з європейськими та підвищенню конкурентоспроможності українських студентів на міжнародному ринку.

Польща сьогодні є лідером серед країн ЄС за кількістю українських студентів. Якщо у 2013 році у вищих навчальних закладах Польщі навчалося лише 9,7 тис. студентів з України, то у 2016 році їхня кількість зросла до 30,5 тис., а станом на 2021 рік - приблизно 40 тис. осіб, що становить майже половину всіх іноземних студентів у Польщі, що наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості українських студентів у Польщі

Рік	Кількість студентів	% від загальної кількості студентів
2019	Понад 39 000	47%
2020	Понад 39 000	45%
2021	48 189	44%
2022	48 056	47%
2023	45.500	45%
2024	понад 46 000	46%

Джерело: складено автором за даними [25; 26; 32]

Зростання освітньої міграції зумовлене поєднанням економічних та соціальних факторів: географічною близькістю, відносно низькою вартістю навчання, стипендійними програмами (програма імені Л. Кіркланда, Вишеградська, «Східні студії»), відсутністю мовного бар'єру та політичними подіями 2014 року, що переорієнтували молодь на навчання в країнах ЄС.

Розширення академічної мобільності супроводжується розвитком культурної дипломатії. Регулярно проводяться Дні української культури в Польщі та Дні польської культури в Україні, спільні наукові конференції та виставкові заходи [25]. Важливу роль відіграють Польський інститут у Києві, Український дім у Варшаві та програма Польсько-української ради обмінів молоддю, яка фінансує десятки двосторонніх освітньо-гуманітарних проєктів щороку [25].

Попри позитивну динаміку, освітня міграція має і суперечливі наслідки. Лише близько 9% українських студентів, які здобувають освіту в Польщі, планують повернутися в Україну після завершення навчання, що створює ризик втрати висококваліфікованих кадрів для національної економіки. Водночас частина випускників, які залишаються у Польщі, сприяють розвитку транскордонних контактів, інвестицій та спільного бізнесу, формуючи своєрідний «людський міст» між двома державами [25].

Таким чином, освітньо-гуманітарна співпраця між Україною та Польщею у 2001–2024 рр. характеризується стабільним зростанням академічних обмінів, інституціоналізацією культурних зв'язків і поступовим формуванням спільного освітнього простору. Цей напрям не лише зміцнює взаєморозуміння між суспільствами, а й створює людський потенціал для подальшого розвитку економічного та наукового партнерства, що розглядатиметься у наступних підрозділах [25; 34].

Науково-технічне співробітництво між Україною та Польщею є важливою складовою двосторонніх відносин, що забезпечує розвиток інновацій, технологій і прикладних досліджень. Його основу становлять

угоди між Національною академією наук України та Польською академією наук, а також між галузевими інститутами й університетами двох країн.

Співпраця охоплює фундаментальні та прикладні дослідження у сферах енергетики, екології, матеріалознавства, ІТ і природничих наук, спрямовані на модернізацію економік обох держав.

Серед прикладів практичної взаємодії варто відзначити проекти між Інститутом археології НАН України та Інститутом археології та етнології ПАН, що реалізовувалися у 2015–2020 рр. у межах спільних грантів, а також співпрацю Жешувського університету з українськими науковими центрами у сфері регіонального розвитку та збереження культурної спадщини. У технічному напрямі активно розвиваються спільні дослідження з енергозбереження, геології та охорони довкілля, зокрема в рамках проєктів EUREKA та Horizon Europe. Польські наукові установи часто виступають координаторами консорціумів, до яких залучають українські лабораторії й технопарки [25].

Особливе місце у науково-технологічній взаємодії посідають ініціативи прикордонних регіонів. У межах єврорегіонів «Буг» і «Карпати» реалізуються спільні проєкти екологічного моніторингу, управління водними ресурсами, розвитку відновлюваної енергетики та впровадження цифрових рішень у муніципальне управління. Такі ініціативи мають не лише наукове, а й економічне значення, сприяючи створенню інноваційних кластерів і підвищенню конкурентоспроможності прикордонних територій [27; 30].

У сучасних умовах науково-технічне співробітництво з Польщею сприяє інтеграції України до європейського дослідницького простору. Польща виступає важливим партнером у просуванні спільних технологічних розробок і формуванні спільної інноваційної інфраструктури, що забезпечує трансфер знань, розвиток стартапів і посилення технологічного потенціалу української науки.

Економічне співробітництво між Україною та Польщею є системним результатом двох паралельних, але асиметричних трансформаційних

процесів. Набуття Україною незалежності у 1991 році дало старт формуванню ринкових економік, однак різні моделі та темпи реформ, а також геополітичні чинники (вступ Польщі до ЄС у 2004 р. та військова агресія РФ з 2014 р.) сформували стійку макроекономічну асиметрію. Аналіз динаміки, наведеної у рисунку 2.2, економічного розвитку обох країн є необхідним для розуміння ключових особливостей їхньої зовнішньоекономічної взаємодії, яка пройшла шлях від прикордонної торгівлі до стратегічного партнерства, що нині базується на принципах безпеки та інтеграції [30].

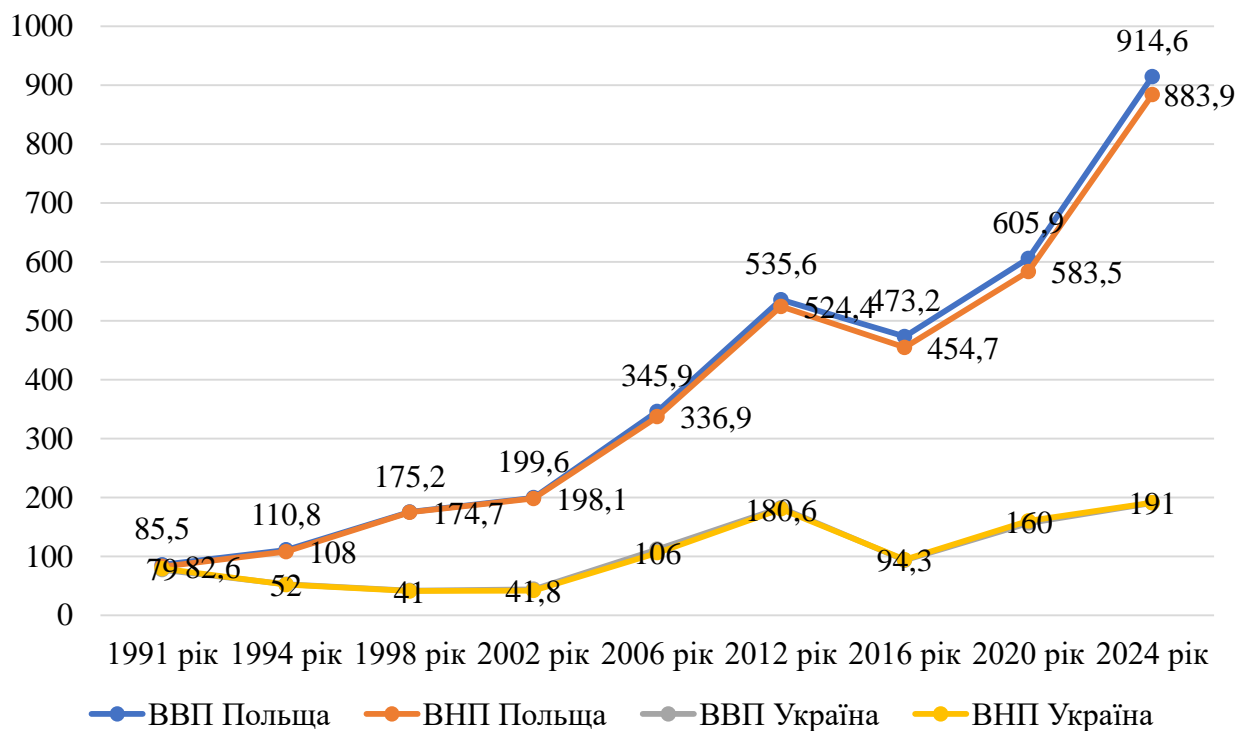

Рис. 2.2. Порівняльна динаміка ВВП та ВНП України й Польщі у 1991–2024 роках. Джерело: складено автором за матеріалами [38; 39]

Аналіз динаміки валового внутрішнього продукту (ВВП) та валового національного продукту (ВНП) України й Польщі свідчить про суттєві відмінності у масштабах та структурі їхніх економік, які зумовлені різними етапами соціально-економічного розвитку, моделями реформ і рівнем інтеграції до європейського ринку.

Польща, розпочавши системні економічні перетворення ще на початку 1990-х років, продемонструвала стале зростання ВВП, яке забезпечило їй статус однієї з найуспішніших постсоціалістичних економік Європи. Вступ до Європейського Союзу у 2004 році став каталізатором модернізації виробництва, інноваційного розвитку та зростання експорту. У 2023 році номінальний ВВП Польщі перевищив 790 млрд дол. США, а ВВП на душу населення - понад 20 тис. дол., що у 6–7 разів вище за аналогічний показник України.

В Україні, натомість, економічна динаміка мала хвилеподібний характер, що пояснюється тривалими періодами політичної нестабільності, воєнними викликами та повільним темпом структурних реформ. Попри це, з 2016 по 2021 рік спостерігалася тенденція поступового зростання ВВП і розширення експорту до країн ЄС, серед яких Польща посіла провідне місце.

За оцінками Світового банку, у 2021 році ВВП України становив близько 200 млрд дол. США, але після 2022 року через повномасштабну агресію РФ відбулося скорочення на понад 30%.

Порівняльна динаміка ВВП і ВВП двох країн показує, що економічна розбіжність між Україною та Польщею має не лише кількісний, а й якісний характер. Польська економіка базується на розвиненому промисловому секторі, інноваціях і залученні прямих іноземних інвестицій, тоді як українська зберігає високий рівень залежності від сировинного експорту. Водночас варто відзначити, що Польща стала одним із головних драйверів інтеграції України до європейських ринків, а її економічна модель - орієнтиром для українських реформ у сфері промисловості, сільського господарства, логістики та цифровізації.

Таким чином, графік наочно демонструє структурну асиметрію, але й потенціал зближення економік обох країн. Зміцнення політичного партнерства, спільні науково-технологічні ініціативи та активізація інвестиційної співпраці створюють передумови для поступового скорочення цього розриву.

Підсумовуючи, варто зазначити, що сучасні тенденції розвитку українсько-польського співробітництва формують стійку та багатовимірну модель взаємодії, де політична підтримка поєднується з динамічним економічним і гуманітарним розвитком. Польща поступово зміцнила позиції ключового європейського партнера України, що особливо проявилось в умовах воєнної агресії РФ та трансформації європейської безпекової архітектури. У свою чергу, Україна стала для Польщі важливим стратегічним елементом регіональної стабільності та економічних можливостей, що зумовлює подальше поглиблення співпраці у сферах торгівлі, логістики, енергетики, освіти та безпеки. Зростання рівня довіри між суспільствами, розширення інституційного партнерства та позитивна динаміка інтеграційних процесів створюють міцне підґрунтя для подальшого розвитку відносин та їх стратегічного зміцнення у європейському просторі.

2.2 Аналіз сучасного стану торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною та Польщею

З огляду на географічну близькість та історичну взаємопов'язаність, Республіка Польща посідає провідне місце серед стратегічних партнерів України. Сприятливе розташування, тривала історія економічних зв'язків і спільні інтеграційні цілі визначають динаміку сучасної двосторонньої співпраці. Польща відіграє ключову роль у розвитку української зовнішньоекономічної діяльності, зокрема в межах європейського економічного простору, а також у контексті участі обох держав у міжнародних організаціях та проєктах регіонального співробітництва. Станом на 2024 рік Польща залишається найбільшим торговельним партнером України серед країн Європейського Союзу та входить до десятки провідних інвесторів, які сприяють відновленню національної економіки. Крім економічної взаємодії, Польща надає суттєву гуманітарну підтримку

Україні, забезпечуючи тимчасовий захист та соціальну допомогу українським громадянам, які були змушені залишити свою державу через воєнні події.

Разом із тим, сучасний етап українсько-польського економічного партнерства супроводжується низкою викликів [40; 41]. Глобальні коливання ринків, наслідки воєнного стану, зростання конкуренції у сфері торгівлі та інвестицій, а також окремі політичні розбіжності зумовлюють певну нестабільність у динаміці двосторонньої взаємодії. Додатковими обмежувальними чинниками виступають логістичні труднощі, тарифні бар'єри та недостатня гармонізація митних процедур. У цих умовах аналіз торговельно-економічних зв'язків між Україною та Польщею набуває особливої ваги, оскільки дає змогу простежити основні тенденції їх розвитку, виявити проблемні аспекти та визначити перспективні напрями подальшої співпраці в умовах європейської інтеграції.

До початку повномасштабної війни на території України Республіка Польща посідала провідне місце серед європейських партнерів нашої держави. На її частку припадала значна частина експортно-імпортних операцій, що становили близько 70 % загального торговельного обороту України з країнами ЄС [40; 41; 45]. Польща також була основним напрямом трудової міграції українців, а після 2022 р. стала країною, яка прийняла найбільшу кількість українських громадян, що були змушені залишити домівки через воєнні дії, однак з часом кількість українців, які перебували в Польщі, зменшувалась, а кількість тих, що виїхали в Німеччину, навпаки, збільшувалась, статистичні данні наведено у рисунку 2.3.

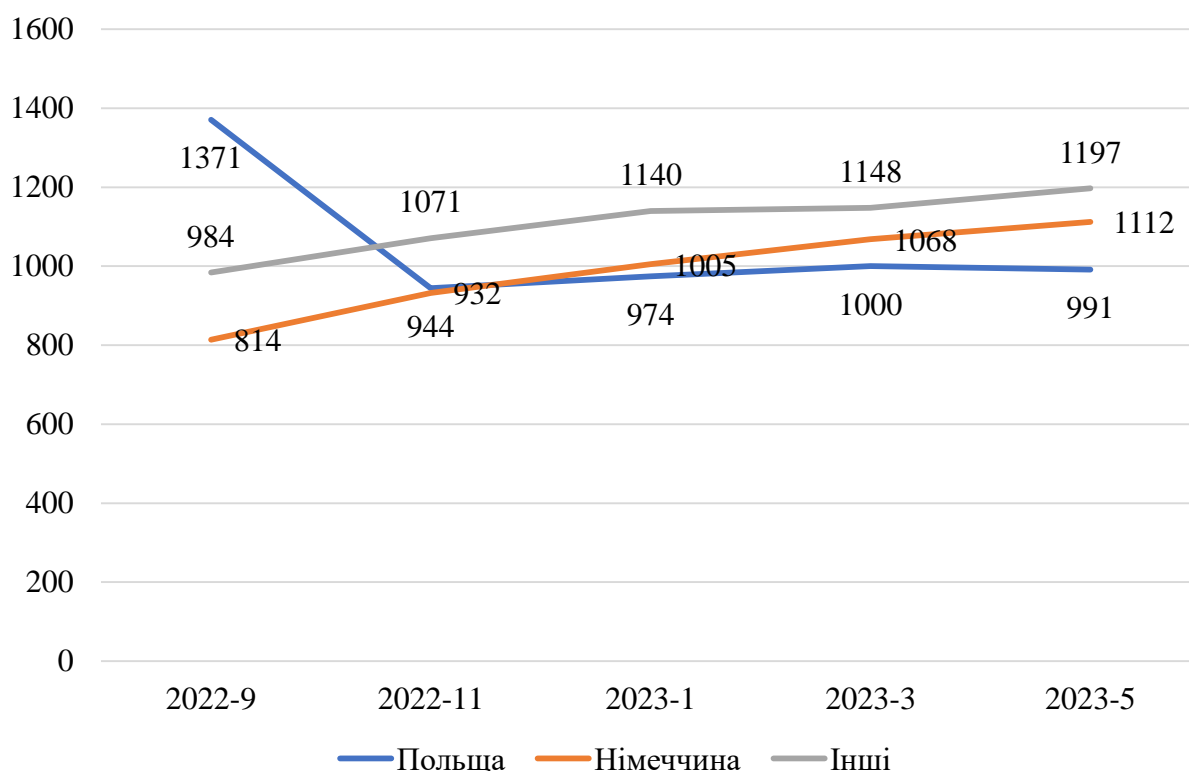

Рис. 2.3. Зміна географічного розподілу українських біженців у країнах ЄС, тис. осіб

Джерело: складено автором за матеріалами []

Загальний обсяг допомоги, наданої Польщею Україні, оцінюється приблизно у 4,91 % ВВП цієї держави, з яких близько 0,71 % спрямовано на військову підтримку, а 4,2 % - на забезпечення потреб біженців. Сукупна вартість переданого озброєння перевищила 3,2 млрд євро (понад 14 млрд злотих) [18].

Попри активну підтримку, у 2024 році українсько-польські економічні відносини зазнали певного напруження, спричиненого протестами польських автоперевізників. Тимчасове блокування пунктів пропуску на кордоні призвело до відчутних економічних втрат для України, однак стратегічне партнерство між державами збереглося, і співпраця продовжує розвиватися. Крім того, вплив пандемії COVID-19 спричинив загальне уповільнення економічної активності, що позначилося і на обсягах двосторонньої торгівлі, статистика якої наведена у додатку В.

Згідно зі статистичними показниками, повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України, мала негативний вплив не лише на українську економіку, але й на розвиток сусідніх держав-партнерів. Польська економіка, яка поступово відновлювалася після наслідків пандемічної кризи 2020–2021 років, у 2022 році зіткнулася з уповільненням темпів зростання ВВП та зростанням рівня інфляції [38; 39; 40].

Водночас економічна ситуація в Україні залишається складною та характеризується значним збільшенням державного боргу, який, за оперативними оцінками, у 2024 році досяг рівня 91,8 % ВВП [39]. Україна підтримує зовнішньоекономічні відносини більш ніж із 230 країнами світу, однак у 2024 році частка експорту у загальній структурі зовнішньої торгівлі зменшилася порівняно з 2020 роком, за даними з рисунку 2.4.

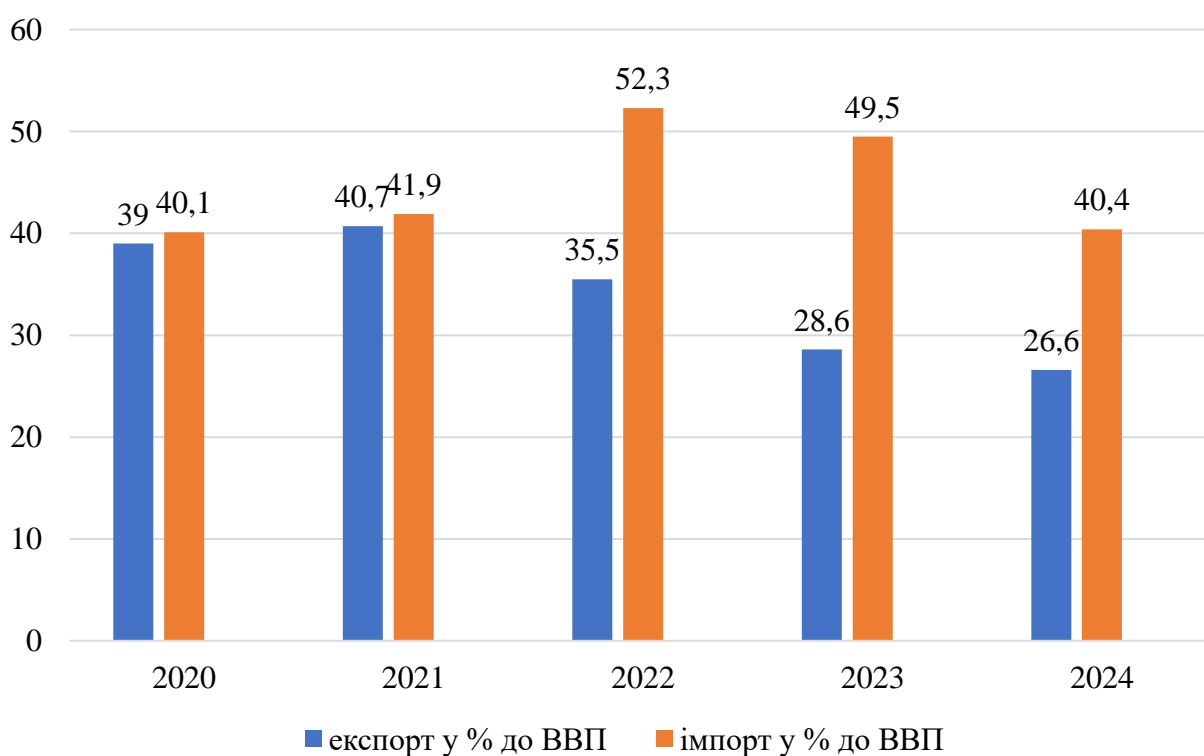

Рис. 2.4. Динаміка частки зовнішньоторговельного обороту України у структурі ВВП, %

Джерело: складено автором за матеріалами [41; 45; 46]

За 2024 р. експорт товарів становив 41733,1 млн дол. США, або 115,3% у порівнянні з 2023 р., імпорт – 70751,2 млн дол. США, або 111,3%. Негативне сальдо склало 29018,1 млн дол. США (2023 р. – 27384,1 млн дол. США) [49].

Отже, аналіз частки експорту та імпорту у структурі ВВП України свідчить про значні коливання зовнішньоекономічної активності під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Водночас важливо розглянути окремі напрями торговельно-економічного співробітництва, що мають стратегічне значення для України.

Одним із таких напрямів є взаємодія з Республікою Польща - одним із ключових партнерів нашої держави у Європейському Союзі. Динаміку українського експорту до Польщі та його частку у загальному обсязі зовнішньої торгівлі наведено на рисунку 2.5.

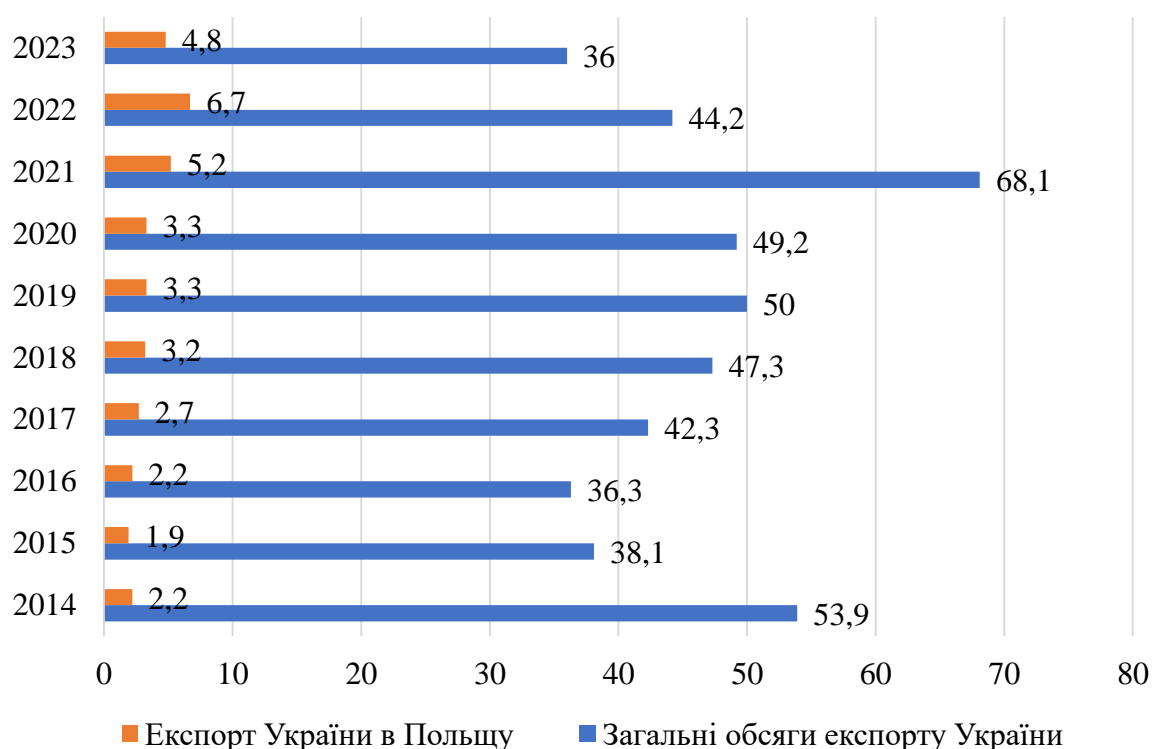

Рис. 2.5. Експорт товарів та послуг з України: загальний та в Польщу, 2014–2023 рр. у млрд дол. США

Джерело: складено автором за матеріалами [49]

У 2015 році вартість експорту до Польщі впала на 25%, до 1,9 млрд дол. США. Проте загальна вартість українського експорту до всіх країн світу зменшилася більш ніж на 29% (до 38,1 млрд дол. США) протягом цього періоду. У 2016 році вона зросла до 2,2 млрд дол. США (+11,3%), у 2017 році - до 2,7 млрд дол. США (+23,8%), у 2018-му – до 3,2 млрд дол. (+19,6%), у 2019-му – до 3,3 млрд доларів (+1,2%). Частка експорту до Польщі в цей період перевищила 6% від загального обсягу [49; 50]. У 2020 році український товарний експорт зменшився під впливом ряду факторів, але в 2021 році загальний експорт України різко збільшився, а продажі товарів до Польщі зросли в 1,5 рази – до 5,2 млрд доларів США. У 2022 році експорт з України скоротився на третину. Проте експорт до Польщі зріс на 28,8% - до 6,7 млрд доларів США [49; 50].

Для більш детального аналізу тенденцій розвитку зовнішньоторговельних зв'язків між Україною та Польщею доцільно визначити темпи зростання експорту, що дозволяє простежити щорічні зміни обсягів постачання українських товарів на польський ринок.

Розрахунок:

За період 2021-2022 рр.:

$$T = \frac{6,7-5,2}{5,2} \times 100 = 28,8\%. \quad (2.2.)$$

За період 2022-2023 рр.:

$$T = \frac{4,8-6,7}{6,7} \times 100 = -28,4\% \quad (2.3.)$$

Отже, у 2022 році експорт України до Польщі зріс майже на 29 %, що стало рекордним показником за весь досліджуваний період, однак уже у 2023 році спостерігалось скорочення на 28 %, що зумовлено логістичними проблемами, воєнними ризиками та зниженням промислового виробництва.

З 2014 року Україна майже подвоїла імпорт товарів з Польщі – з 3 млрд дол. США до 5,5 млрд дол. США, що зображено на рисунку 2.6 [49; 51].

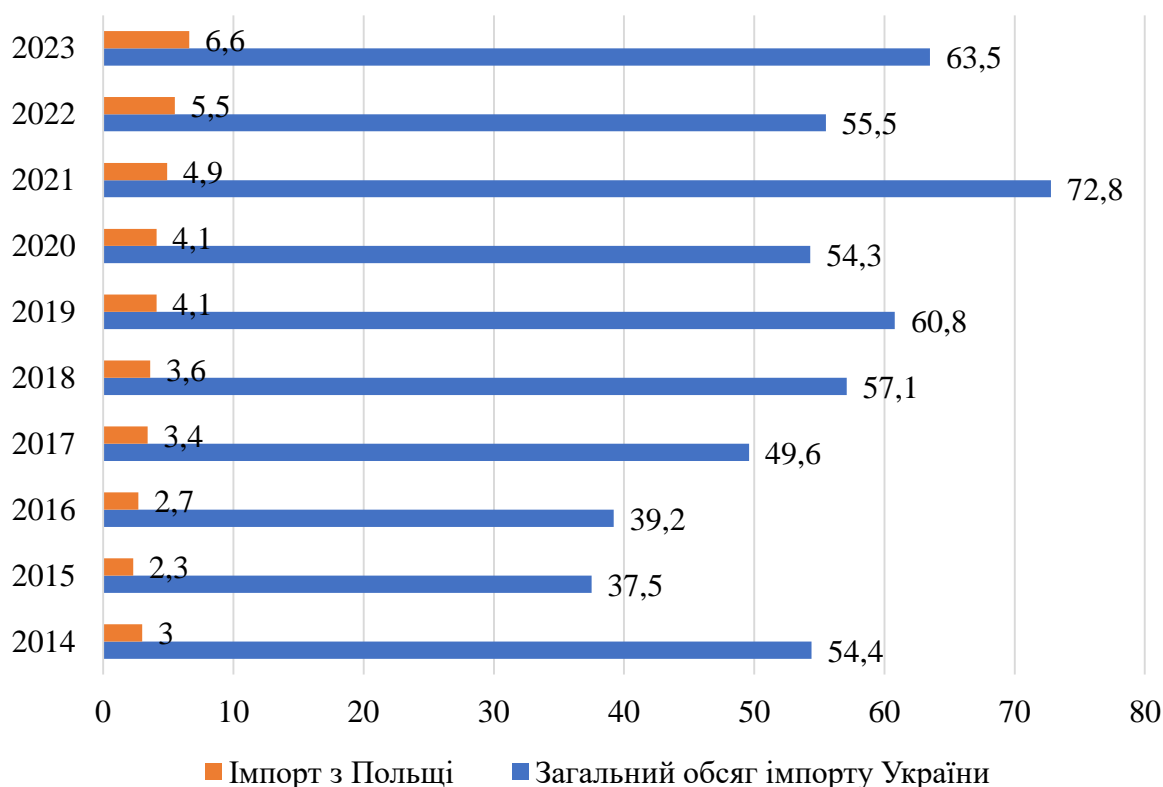

Рис. 2.6. Імпорт товарів та послуг України: загальний та в Польщу, 2014–2023 рр. млрд дол. США

Джерело: складено автором за матеріалами [50 ;51]

У 2014–2015 роках обсяги імпорту знижувалися, але потім почали зростати: у 2016 році Україна імпортувала польських товарів на суму 2,7 млрд дол. США (+15,9%), 2017 році – 3,4 млрд дол. США (+28,2%); у 2018 році – 3,6 млрд дол. (+5,4%), 2019–2020 роках – 4,1 млрд дол.; у 2021-му – 4,9 млрд дол. США (+19,8%) [49; 50]. У 2022 році імпорт з Польщі становив 5,5 млрд дол. США, збільшившись на 12,2%, незважаючи на загальне падіння імпорту [51].

З метою виявлення динаміки розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Польщею доцільно визначити річний темп зростання імпорту, який характеризує зміну обсягів зовнішньої торгівлі у відсотках порівняно з попереднім роком.

Розрахунок має вигляд:

$$T = \frac{6,6 - 5,5}{4,9} \times 100 = 22.45\% \quad (2.5.)$$

Отже, у 2023 році обсяг імпорту з Польщі збільшився приблизно на 22.45%, що свідчить про збереження позитивної динаміки торговельного співробітництва навіть в умовах воєнного часу.

Польща імпортує з України переважно залізо, сталь, металеву руду, а також жири та рослинні олії, статистика наведена у таблиці 2.3. Натомість основними товарами польського експорту в Україну є транспортні засоби, обладнання та продукція хімічної промисловості, зокрема пластмаси та полімерні матеріали.

Таблиця 2.3

Товарна структура зовнішньої торгівлі між Україною та Польщею станом за 2024 р.

Тип структури	Експорт			Імпорт		
	Вартість, млн дол. США	У % до 2023 р.	У % до загального обсягу	Вартість, млн дол. США	У % до 2023 р.	У % до загального обсягу
	4708,9	99	100	6988,1	106,2	100
Палива мінеральні	16,67	117,87	0,35	1436,33	107,13	20,55
Засоби наземного транспорту	8,97	90,09	0,19	573,32	89,42	8,20
Пластмаси, полімерні матеріали	57,78	119,16	1,23	480,46	104,53	6,88
Реактори ядерні, котли, машини	116,96	108,79	2,48	455,76	113,98	6,52
Електричні машини	382,73	171,82	8,13	370,89	129,5	5,31
Чорні метали	752,02	70,67	15,97	188,68	132,68	2,70
Жири та олії	646,45	104,82	13,73	9,93	118,67	0,14

Джерело: складено автором за матеріалами [32]

Основною позицією польського експорту до України залишається паливо (табл. 2.3). Через пошкодження українських нафтопереробних потужностей унаслідок обстрілів обсяги внутрішнього виробництва пального суттєво скоротилися, що спричинило збільшення імпорту з Польщі. Крім того, помітно зросли поставки легкових автомобілів, значна частина яких спрямовувалась для військових потреб.

Нині торговельний баланс стабільно залишається на користь Польщі - у 2023 р. вартість товарів, експортованих нею в Україну, майже утричі перевищила обсяги імпорту з українського боку.

Водночас процес економічного відновлення України потребує значних фінансових ресурсів. Попри зусилля держави зі створення сприятливих умов для залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема з Польщі, інвестиційна активність залишається помірною, а інвестиційний клімат поки що не демонструє стійкого покращення, за даними наведеними у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Прямі інвестиції України за принципом спрямованості, потоки, млн дол.

США

Тип інвестицій/квартал	2022				2023				2024		
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3
Прямі інвестиції	818	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		494	378	133	1145	1304	1640	354	1925	1132	170
За кордон	107	-26	78	185	36	-17	-13	36	-87	-10	-14
Інструменти участі в капіталі	34	-2	-3	-1	42	12	10	-	4	17	4
Боргові інструменти	73	-24	81	184	-6	-29	-23	36	-91	-27	-18
В Україну	-	468	456	318	1181	1287	1627	390	1838	1122	156
	711										
Інструменти участі в капіталі	244	316	-48	250	1243	1040	1522	244	1606	1042	473
Боргові інструменти	-	152	504	68	-62	247	105	146	232	80	-
	955										317

Джерело: складено автором за матеріалами [47]

У 2022-2024 роках динаміка прямих інвестицій України за принципом спрямованості мала нестабільний характер, що пов'язано з воєнними діями, макроекономічною невизначеністю та зниженням ділової активності. Загальний відтік капіталу за кордон у 2022 році становив 818 млн дол. США, тоді як у 2023-2024 рр. цей показник залишався негативним, що свідчить про збереження інвестиційних ризиків та обмежене відновлення фінансових потоків. Позитивна тенденція спостерігається лише за окремими інструментами участі в капіталі, обсяг яких у 2024 році досяг 17 млн дол., тоді як заборгованість за борговими інструментами залишається нестійкою.

Водночас обсяги прямих інвестицій в Україну поступово відновлюються після різкого скорочення у 2022 році. У 2023 році чистий приплив капіталу зріс до 1,3 млрд дол. США, а у 2024 році - до 1,5 млрд дол [47]. США. Основну частину припливу становили інвестиції у вигляді інструментів участі в капіталі, що свідчить про зацікавленість іноземних партнерів у довгострокових проєктах, зокрема у сферах енергетики, логістики та відновлення інфраструктури. Незважаючи на позитивні зрушення, інвестиційний клімат України потребує подальшого покращення через високі ризики, пов'язані з безпековою ситуацією та післявоєнною реконструкцією економіки.

Відповідно до результатів опитування, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією спільно з NEQSOL Holding, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у 2024 році зріс до 2,49 бала з 5 можливих, порівняно з 2,44 бала у 2023 році. Це свідчить про певне покращення інвестиційних очікувань, однак більшість іноземних компаній і надалі обережно ставляться до вкладень, адже інвестування під час воєнних дій залишається високоризикованим.

Станом на кінець 2023 року обсяг накопичених польських інвестицій в Україні становив 780 млн дол. США, або близько 2,6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій. За перші дев'ять місяців 2024 року Польща додатково інвестувала майже 85 млн дол. США, за даними з рисунку 2.7. На

території України функціонує понад 600 компаній із польським капіталом, серед яких найбільша частка припадає на переробну промисловість (4,7%), фінансову та страхову діяльність (5,8%) і гуртову торгівлю (2,3%), що загалом становить близько 140 млн дол. США [47].

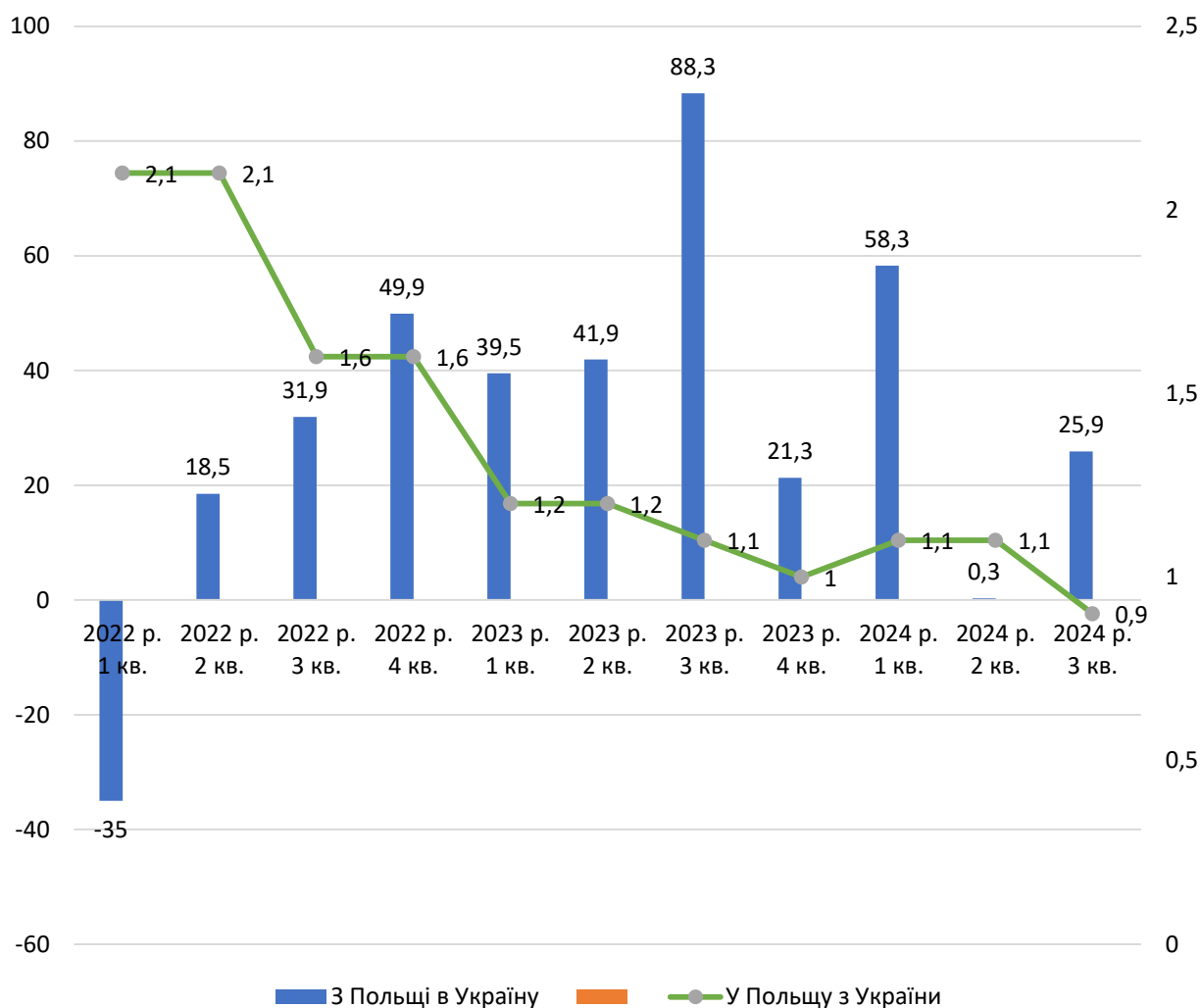

Рис. 2.7. Прямі іноземні інвестиції в Україні, млн дол. США

Джерело: створено автором за матеріалами [47]

У структурі фінансування прямих іноземних інвестицій переважають реінвестовані прибутки, спрямовані у власні дочірні підприємства. Водночас інвестиційне середовище України залишається складним, що потребує запровадження додаткових механізмів стимулювання іноземних інвесторів. До таких інструментів належать страхування ризиків, участь у

довгострокових міжнародних програмах підтримки, а також удосконалення інфраструктури на польсько-українському кордоні та підвищення ефективності роботи митних і податкових органів.

У контексті двосторонньої співпраці важливе значення має Угода про економічне співробітництво у сфері торговельної підтримки між Польщею та Україною, яка передбачає створення механізмів страхового захисту постачання товарів і послуг. Так, у вересні 2024 року Експортно-кредитна агенція Польщі (КУКЕ) уперше застрахувала виробничий об'єкт польської компанії на території України загальною вартістю понад 45 млн дол. США [41; 48]. Паралельно українське Експортно-кредитне агентство (ЕКА) пропонує інструменти страхування інвестиційних угод і кредитів від воєнних ризиків. Однак більшість потенційних інвесторів наразі дотримуються обережної позиції, відкладаючи реалізацію нових проєктів до стабілізації безпекової ситуації.

Польсько-українські економічні зв'язки залишаються ключовими для обох держав, поступово охоплюючи дедалі ширше коло секторів - від торгівлі й інвестицій до спільних інфраструктурних та інноваційно-технологічних проєктів. Вагомим елементом двосторонньої співпраці виступає трудова міграція, адже Польща є головним напрямком для українських працівників. Це сприяє поглибленню економічної взаємодії через грошові перекази, спільні підприємства та обмін трудовими навичками. Водночас актуальним залишається завдання спрощення процедур легального працевлаштування та посилення соціального захисту трудових мігрантів.

Окрему роль у розвитку партнерства відіграють інфраструктурні ініціативи, спрямовані на поліпшення транспортної взаємодії між країнами. Реалізація проєктів із модернізації автомобільних і залізничних шляхів, а також розширення транскордонних логістичних коридорів сприяють зростанню обсягів вантажообігу та формують передумови для подальшої економічної інтеграції України та Польщі в європейський простір.

Отже, слід відзначити, що торговельно-економічні та інвестиційні відносини між Україною та Польщею набули стратегічного характеру, поєднуючи стабільне зростання товарообігу з розширенням інвестиційної присутності польського бізнесу в Україні й українських підприємців у Польщі. Економічна взаємодія держав базується на взаємодоповнюваності структур їхніх економік, що створює природні умови для диверсифікації експорту, розвитку логістичних маршрутів і реалізації спільних інфраструктурних та виробничих проєктів. Посилення інтеграційних процесів та адаптація України до норм ЄС формують нові можливості для поглиблення партнерства, водночас зберігаючи потребу у модернізації митних процедур, усуненні бар'єрів і створенні сприятливого середовища для інвесторів.

Таким чином, економічне співробітництво між Україною та Польщею продовжує зміцнюватися, перетворюючись на один із ключових факторів регіональної стабільності та післявоєнного відновлення України.

2.3. Особливості розвитку українських підприємств в Польщі

Сучасний етап українсько-польських економічних відносин характеризується активізацією ділового сектору, у межах якого формується розгалужена система взаємодії між підприємствами обох держав. Бізнес-співпраця набула стратегічного значення як для розвитку національних економік, так і для інтеграції України у європейський ринковий простір. Зростання обсягів взаємної торгівлі, розширення участі компаній у спільних інвестиційних проєктах, створення виробничих кластерів і логістичних ланцюгів свідчать про високий рівень практичної взаємодії між українськими та польськими суб'єктами господарювання. Важливою тенденцією є перехід від традиційних експортно-імпортних операцій до партнерських моделей співробітництва - спільних підприємств, контрактного виробництва, технологічного обміну та інноваційних альянсів.

Згідно з даними Центрального осередку економічної інформації (COIG), українські компанії стали однією з найпотужніших груп серед іноземних підприємств, що функціонують у Польщі [53]. Станом на 2022 рік у країні діяло близько 24,1 тис. компаній з українським капіталом, що становить 25% усіх іноземних фірм, зареєстрованих у Польщі. Для порівняння, підприємства з німецьким капіталом охоплюють лише 10%, а компанії з білоруським, голландським чи китайським - по 4% кожна [53; 56]. Така структура свідчить про суттєве домінування українських бізнесів серед іноземних інвесторів, що підтверджується даними, відображеними на рисунку 2.9.

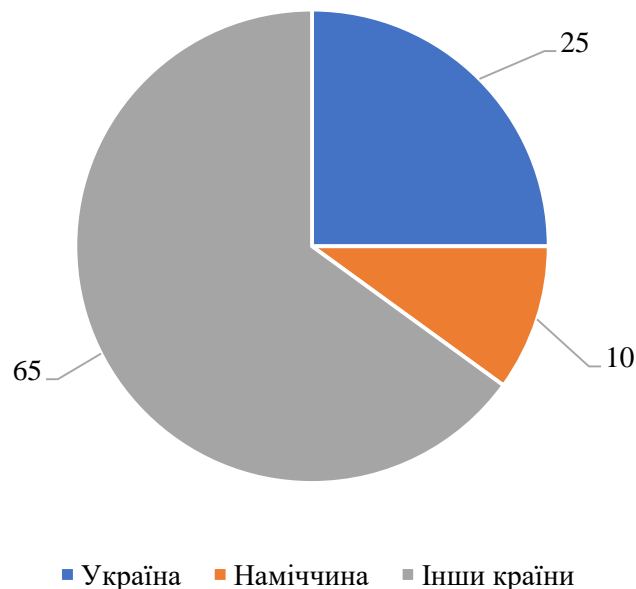

Рис. 2.9 Компанії з іноземним капіталом за країною походження капіталу - станом на кінець вересня 2022 р. (у %)

Джерело: складено автором за матеріалами [53; 56]

Протягом перших трьох кварталів 2022 року реєстрація компаній із залученням українського капіталу демонструвала рекордні темпи. Лише за дев'ять місяців було створено 3,6 тис. нових підприємств, тоді як у відповідний період попереднього року - 2,3 тис., тобто на 55% більше. У січні-вересні 2022 року 45% усіх нових іноземних компаній у Польщі

припадали саме на українські фірми [53]. У загальній структурі новостворених суб'єктів господарювання українські підприємства охоплювали приблизно 7% всіх реєстрацій - як з польським, так і з іноземним капіталом.

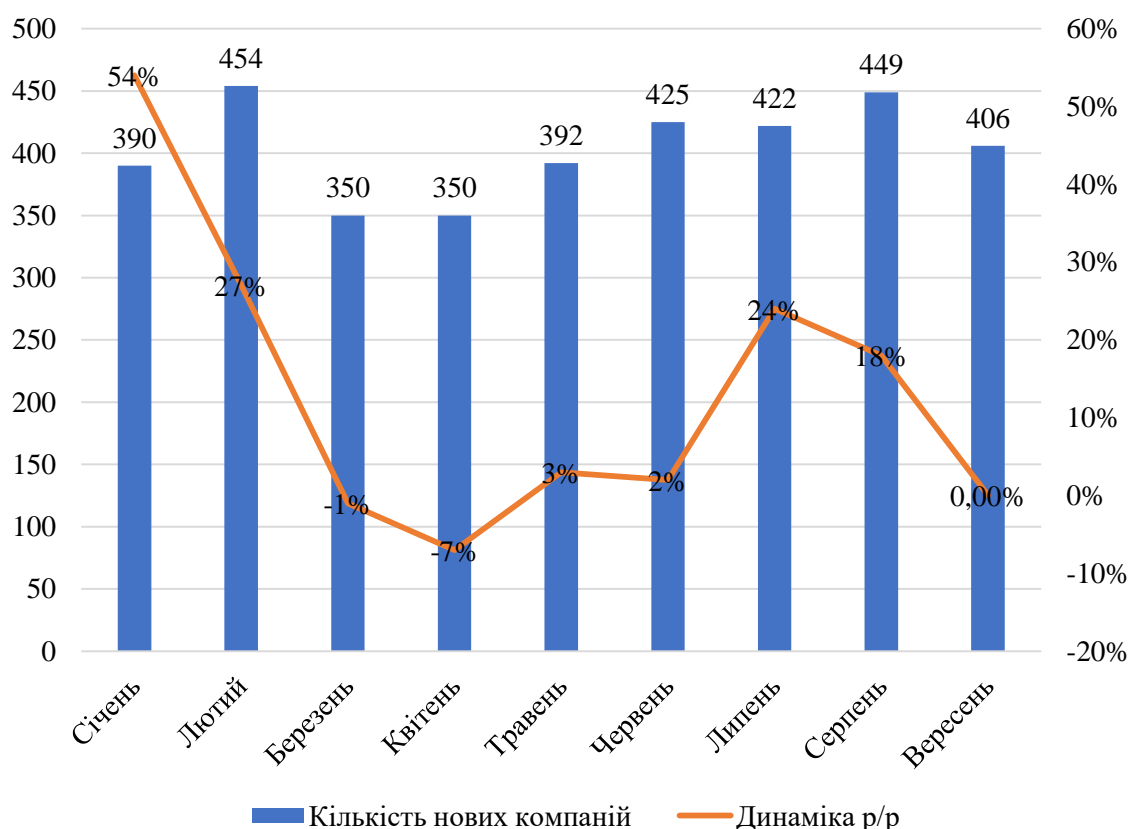

Рис. 2.10 Місячна динаміка реєстрації нових компаній з українським капіталом у Польщі у 2022 році

Джерело: складено автором за матеріалами [54: 56]

У розрізі помісячної динаміки спостерігаються характерні коливання: у січні зареєстровано 390 компаній (+27% р/р), у лютому - 454 (+11%), тоді як у березні та квітні фіксується тимчасове зниження активності (-1% та -7%). У травні було зареєстровано 395 компаній (-2%), у червні - 392 (-24%), натомість липень показав різкий стрибок до 425 фірм (+42%). Проте у серпні знову відбулося падіння - до 449 компаній (-18%), а у вересні рівень реєстрацій стабілізувався на позначці 406 одиниць.

Відразу після початку повномасштабної війни кількість нових реєстрацій дещо скоротилася, однак уже влітку та на початку осені 2022 року бізнес-активність українців помітно відновилася [53]. Найбільше нових компаній було засновано у Мазовецькому воєводстві, де зосереджено 41,4% усіх підприємств із українським капіталом. Висока концентрація також спостерігається у Нижньосілезькому (10,2%) та Малопольському (9,7%) регіонах. Інші воєводства мають значно меншу частку - від 5–6% у Сілезькому, Люблінському та Поморському до менше ніж 1% у Свентокшиському [58]. Така регіональна структура відображена на рисунку 2.11.

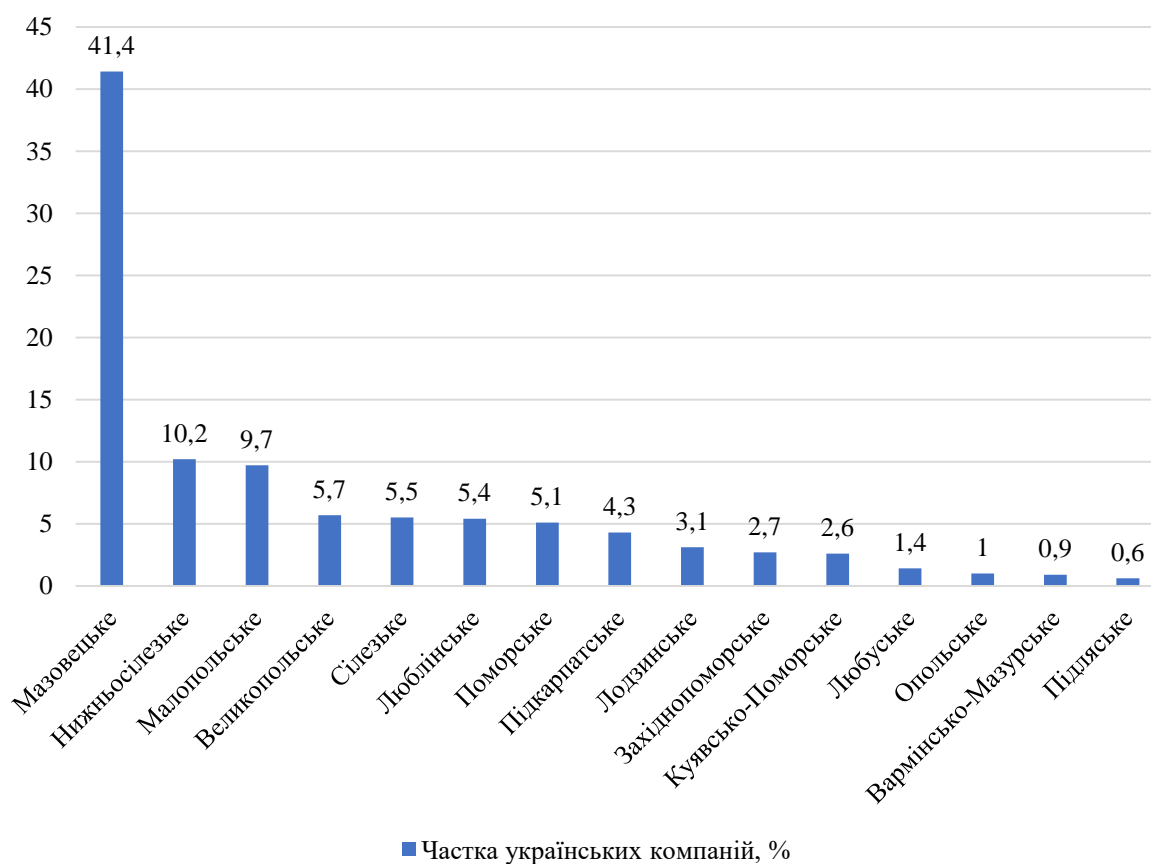

Рис. 2.11. Географічна структура розміщення українського бізнесу в Польщі,
%

Джерело: складено автором за матеріалами [58]

Важливо підкреслити, що фактичний рівень присутності українського бізнесу в окремих регіонах може бути навіть ширшим, ніж це показують офіційні дані, оскільки багато компаній ведуть діяльність у різних частинах Польщі, але юридичну адресу зазначають у найбільших ділових центрах - Варшаві, Кракові та Вроцлаві. Водночас у реєстрі CEIDG зафіксовано систематичне зростання кількості українських підприємців: до кінця вересня 2022 року їх кількість досягла понад 10 207 осіб, що чітко демонструє нарощування ділової активності та активну інтеграцію українців у польський ринок.

Станом на початок липня 2025 року українці активно нарощують свою присутність у польському бізнес-середовищі. За даними державного реєстру юридичних осіб KRS, українськими громадянами у Польщі зареєстровано 29 044 компанії, причому понад 13 тис. із них були створені після початку повномасштабної війни [53]. Найвищу концентрацію українського бізнесу спостерігають у Мазовецькому воєводстві, передусім у Варшаві, де функціонує 11 568 підприємств, у Малопольському (Краків) - понад 3200, а також у Нижньосілезькому воєводстві (Вроцлав), де зареєстровано 3019 компаній [56].

Загалом у Польщі за останні три з половиною роки було створено 208 251 підприємство, і близько 6% із них належать громадянам України, динаміка відкриття нових українських компаній у Польщі наведена у рисунку 2.8.

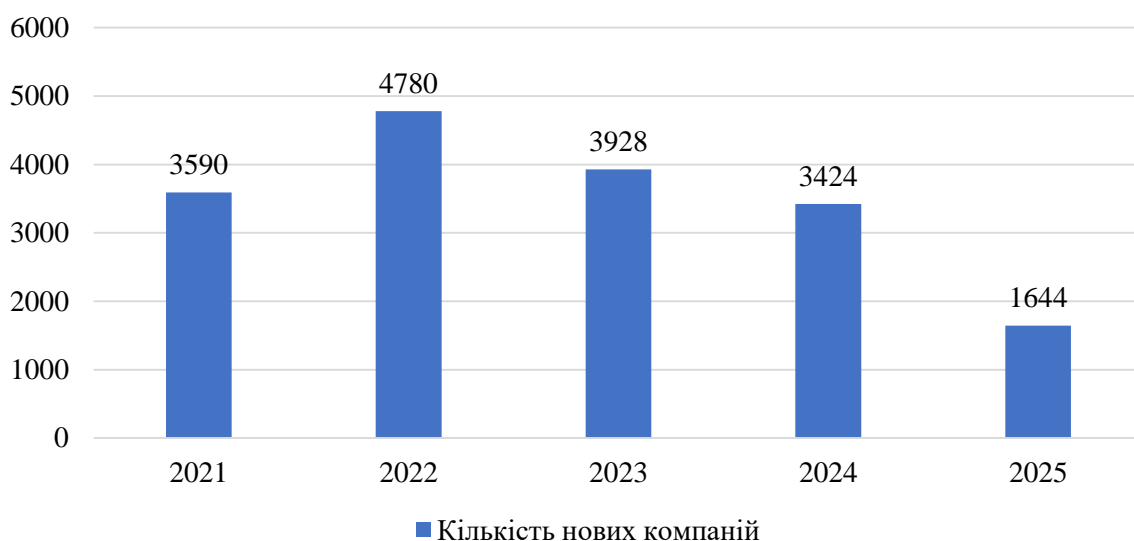

Рис. 2.8. Динаміка відкриття нових українських компаній у Польщі за період 2021-2025 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [55; 58]

Найінтенсивніший приріст спостерігався у 2022 році, коли українці заснували 4780 компаній, що на третину більше порівняно з 2021 роком. Переважна більшість українських фірм реєструється у формі «spółka z o.o.» - аналог українського ТОВ: таких підприємств налічується 27 600, або близько 95% від загальної кількості.

Після 2022 року істотно зросла також активність українців у некомерційному секторі: створено 486 благодійних фондів, що більш ніж у чотири рази перевищує довоєнні показники. Водночас структура капіталу засвідчує домінування малого бізнесу: приблизно 10 тис. українських компаній мають статутний капітал менше ніж 10 000 злотих, тоді як лише 133 перевищують позначку у 500 000 злотих [57].

Українські компанії, створені у 2022 році, найчастіше працювали у сфері торгівлі - 22%. У цій категорії майже половина підприємств зазначала, що займається оптовою торгівлею. Значна частка компаній функціонувала також у будівельній галузі (19%) та транспортному секторі (14%). У сфері

адміністрування та допоміжної діяльності було зосереджено 11% компаній, з яких понад 60% надавали послуги посередництва у працевлаштуванні.

Крім того, 7% компаній працювали у сфері інформації та комунікації, переважно займаючись розробленням програмного забезпечення. Дещо менше - 6% - діяли у переробній промисловості, насамперед у електромашинобудуванні та харчовому виробництві. Ще 5% компаній належали до категорії «інші види послуг», де домінували перукарські та косметичні послуги.

У порівнянні з усіма іноземними компаніями, що функціонують у Польщі, структура українського бізнесу має помітно більшу частку підприємств, задіяних у будівництві, адміністративній та допоміжній діяльності, а також у сфері інших послуг, інформація наведена у рисунку 2.12.

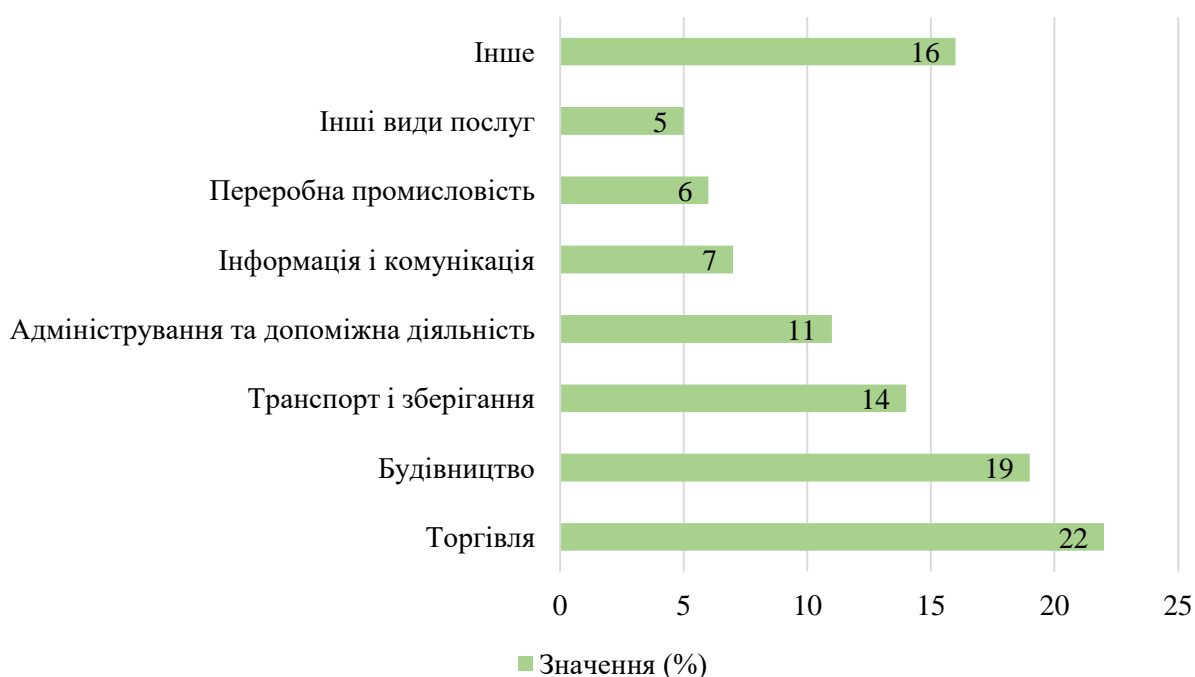

Рис.2.12. Компанії з українським капіталом у Польщі у 2022 році за видами діяльності (у %)

Джерело: складено автором за матеріалами [58]

Серед заснованих після 2022 року підприємств найбільші обсяги капіталу мають такі компанії:

Таблиця 2.5

Найбільші українські компанії за найбільшим капіталом у Польщі

Назва компанії	Капітал	Сфера діяльності
VOLYA Sp. z o.o.	100 млн злотих	металообробна продукція
SERVICEPACK Sp. z o.o.	42 млн злотих	оренда обладнання
BAZA POLAND Sp. z o.o.	14,3 млн злотих	оптова торгівля
IMPERIAL BRANDS TRADING POLSKA Sp. z o.o.	13,75 млн злотих	консалтингові послуги
NATATRANS Sp. z o.o.	10 млн злотих	вантажні перевезення
BCP INVEST PARK Sp. z o.o.	6,05 млн злотих	будівельна діяльність
WEST STARS Sp. z o.o.	5,85 млн злотих	інформаційні послуги
FC ENERGE Sp. z o.o.	5,76 млн злотих	оптова торгівля паливом
RUCH INVEST Sp. z o.o.	5 млн злотих	оренда нерухомості
GBAO Sp. z o.o.	5 млн злотих	будівництво

Джерело: складено автором за матеріалами [54]

На думку українських підприємців, найсуттєвішою перешкодою у процесі ведення бізнесу в Польщі є брак досвіду підприємницької діяльності саме в польських умовах, що наведено у рисунку 2.13. На її велике або дуже велике значення вказали 40% опитаних компаній. Подібну проблему зазначали й експерти, хоча, за їхніми словами, інформація щодо започаткування діяльності в Польщі є достатньо доступною, а також існують інституції, які надають підтримку (наприклад, Центр бізнес-консультацій при Польсько-Українській господарській палаті чи Diia Business Warsaw).

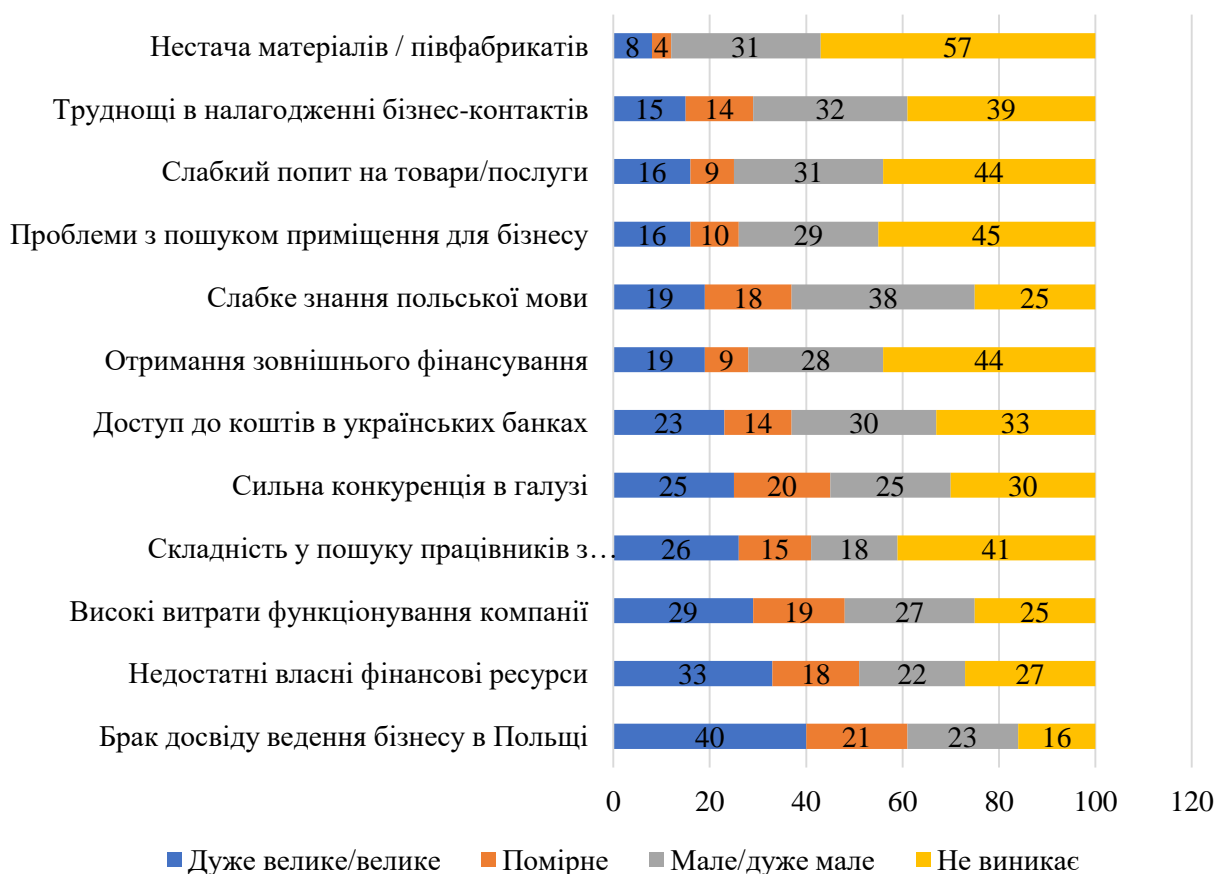

Рис. 2.13. Оцінка основних бар'єрів ведення бізнесу в Польщі українськими підприємцями (за результатами опитування, %)
Джерело: складено автором за матеріалами [59]

Певні труднощі створюють формально-правові вимоги, такі як отримання дозволів (наприклад, на діяльність у сфері догляду чи освіти), ліцензій або підтвердження професійних кваліфікацій, зокрема у медичній сфері. Додатковою проблемою є брак достатніх знань серед українських громадян щодо правил відкриття та ведення бізнесу в Польщі, а також недостатня кількість консультантів, які володіють українською або російською мовою [59].

Серйозним викликом для українських фірм також є одночасна дія кількох польських нормативних актів, що регулюють питання перебування та працевлаштування. Це ускладнює планування довгострокового розвитку компанії. Частина підприємців наголошує також на повільності судів та

адміністративних органів, що затримує вирішення офіційних справ інвесторів.

Важливим блоком бар'єрів є фінансові труднощі. Значна частка українських підприємців вказує на недостатність власних коштів (33%) та високі витрати, пов'язані з функціонуванням бізнесу (29%). Експерти підтверджують, що найбільшою проблемою є отримання капіталу. Багато українців, які прибули як біженці, не мають накопичених фінансових ресурсів чи сімейного капіталу, а створення бізнесу після вимушеного переїзду відбувалося раптово та в умовах стресу.

Проблемою є також доступ до зовнішнього фінансування: на складнощі з отриманням кредитів вказали 19% підприємців, хоча водночас 44% заявили, що ця перешкода не стосується специфіки їхнього бізнесу. Новостворені компанії часто не мають кредитної історії, а відкриття рахунку іноді ускладнює відсутність документів про проживання в Польщі [59].

Додатковим бар'єром є обмежений доступ до коштів на рахунках в українських банках - на це вказали 23% підприємців, адже перекази обмежені регуляціями НБУ.

Значна частина фірм також стикається з труднощами у пошуку працівників із відповідними компетенціями (26%), що зумовлено складністю переміщення кадрів між Україною та Польщею (чоловіки призовного віку не можуть виїжджати з України). Це змушує компанії від початку здійснювати пошук персоналу в Польщі.

Також українські підприємці вказують на проблеми з:

1. сильною конкуренцією в галузі — 25%
2. слабким попитом на товари/послуги — 16%
3. труднощами у налагодженні бізнес-контактів — 15%
4. нестачею приміщень для діяльності — 16%
5. недостатнім знанням польської мови — 19%
6. недоступністю матеріалів/півфабрикатів — 8%

Попри подібність мов, українські підприємці все ж відзначають мовний бар'єр, особливо у комунікації з клієнтами та партнерами.

Нарешті, експерти звертають увагу і на брак довіри між польськими та українськими бізнес-середовищами, що природно виникає в умовах швидкої міграції та масштабного напливу людей.

Слід відзначити, що міжнародне співробітництво українських та польських підприємств демонструє стійку тенденцію до поглиблення та переходу від базових торговельних операцій до складних форм виробничої, інвестиційної й технологічної кооперації. Активність бізнес-сектору, створення спільних проєктів, кластерів та логістичних ланцюгів формують практичний фундамент економічної інтеграції України з європейським ринком .

Зростання ролі нових моделей взаємодії - спільних підприємств, контрактного виробництва та інноваційних альянсів - свідчить про поступовий перехід до більш високотехнологічного та взаємовигідного партнерства між підприємствами двох країн . Вагому роль у цьому процесі відіграють трудові зв'язки, що сприяють обміну компетенціями й формуванню людського капіталу для спільних бізнес-ініціатив .

Паралельно, розвиток транскордонної інфраструктури створює додаткові можливості для розширення виробничої та логістичної кооперації . У сукупності ці процеси формують основу для подальшого зміцнення підприємницького партнерства та розширення економічних можливостей України й Польщі в умовах європейської інтеграції.

Висновки до другого розділу

Визначено, що сучасний етап взаємодії України та Польщі характеризується стійкою тенденцією до розширення економічного партнерства, що ґрунтується на поєднанні ринкових інтересів, географічної

близькості та політичної підтримки. Аналіз показав, що польський ринок виступає одним із найдинамічніших напрямів українського експорту та джерелом критично важливих імпорتنих поставок. Зростання обсягів взаємної торгівлі відбувається на тлі поглиблення інтеграційних процесів і структурних зрушень, сформованих під впливом змін у світовому економічному середовищі та внутрішніх реформ обох країн. Особливістю даного етапу є зростаюча взаємозалежність у сферах логістики, транспорту, енергетики та ринку праці, що створює умови для формування нових довгострокових форматів співробітництва.

Встановлено, що торговельно-економічні зв'язки між Україною та Польщею демонструють стабільну позитивну динаміку, а товарна структура обміну поступово набуває ознак взаємодоповнюваності. Польща є важливим торговельним партнером України, забезпечуючи суттєву частку імпорتنих поставок промислової продукції, технологічних компонентів, сировини та споживчих товарів. Водночас український експорт до Польщі зберігає значний потенціал для розширення у секторах переробної промисловості, АПК та промислових матеріалів. Окрему роль відіграють інвестиційні потоки, які хоч і залишаються структурно нерівномірними, проте підтверджують зацікавленість польського бізнесу в українському ринку. Підтримка економічної взаємодії через спільні проекти, інфраструктурні програми та транскордонні ініціативи свідчить про довгострокові перспективи розвитку.

Проаналізовано, що міжнародна кооперація українських і польських підприємств формує нові можливості для промислового, інноваційного та логістичного розвитку. Співпраця охоплює сфери контрактного виробництва, релокації підприємств, кластерної взаємодії та створення спільних бізнес-структур. Важливе значення мають трудові та освітні зв'язки, що сприяють обміну професійними компетенціями та розвитку людського капіталу.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

3.1 Польська модель трансформації планової економіки у соціально орієнтовану ринкову економіку

Після краху соціалістичної системи наприкінці 1980-х років Польща стала однією з перших держав Центрально-Східної Європи, яка розпочала радикальні економічні реформи, спрямовані на відхід від адміністративно-командної системи господарювання та формування ринкової економіки. Початок трансформаційних процесів було покладено у 1989 році з ухваленням програми економічної стабілізації, відомої як «План Бальцеровича», названої на честь тодішнього міністра фінансів. Програма передбачала шокову лібералізацію цін, відміну державного контролю за більшістю товарних ринків, приватизацію державних підприємств, запровадження стабільної грошової політики та відкриття економіки для іноземного капіталу.

Існують чотири аспекти переходу до ринку: стабілізація, лібералізація (переважно цін та торгівлі), зміна структури інституцій та приватизація. «Шокова терапія» передбачала всі ці аспекти. Фактично, шокову терапію можна визначити як негайну стабілізацію (за необхідності), швидкі кроки до лібералізації цін та торгівлі (уникаючи цілковитого банкрутства підприємств) та постійного руху до реформування інституцій. Лешек Бальцерович означає таку схему як «двоетапний перехід» - спочатку до «маркетизації», а на другому етапі - до економіки, де домінує приватна власність [60]. Лібералізація включала ліквідацію законодавчих бар'єрів в економіці, скасування державного регулювання цін і розподілу ресурсів, використання твердої валюти та меж її конвертованості.

Стабілізація орієнтувалася на бюджетногрошові обмеження, регулювання валютного курсу та заробітної плати. Причому стабільність можна визначити тут як досягнення такого стану економічної системи, що може підтримуватися тривалий час за допомогою притаманних їй регулювальних засобів. Таке визначення дає змогу розуміти економічну стабілізацію не як стан, а як стратегічний процес, що полягає в наближенні до економічної стабільності. Інституційна політика охоплювала приватизацію, зміну законодавства, податкової та банківської систем. При цьому початкові умови (лібералізація, фінансова стабілізація, приватизація) для виникнення ринку створюються державою в найкоротший термін, а далі держава вже не має права прямо втручатися в господарську діяльність. Надалі економічне життя відбувається на базі ринкової саморегуляції, а втручання держави регламентується законами [60].

Реформування в Польщі проходило поетапно, основні етапи наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Етапи економічних реформ у Польщі

Етап реформ	Період	Основний зміст реформ	Ключові результати
I етап	1990–1991 рр.	Шокова лібералізація цін, мала приватизація, стабілізація	Зростання частки приватного сектора у торгівлі, громадському харчуванні та банківській сфері
II етап	1991–1992 рр.	Розширення приватизації, акціонування підприємств, оренда колективами	Зростання зайнятості в приватному секторі, домінування малих підприємств
III етап	з 1993 р.	Активізація інвестиційної діяльності, залучення ПІІ, модернізація промисловості	Високі темпи економічного зростання, структурна перебудова промисловості

Джерело: складено автором за матеріалами [60; 62]

Перший етап охоплював період з 1990 до 1991 рр. У цей час держава продає акції п'яти великих компаній та чотирьох дрібних. Особливих успіхів Польща досягла у сфері малої приватизації. Створювалися нові приватні підприємства, зазвичай у формі товариств або компаній з обмеженою відповідальністю, що належали, переважно, польським громадянам. Це були, як правило, невеликі, але ефективні підприємства, такі як фабрики, майстерні, торгові компанії і фірми зі сфери послуг. До кінця 1990 р. в руках приватників було приблизно 40% підприємств роздрібно́ї торгівлі, близько 60% підприємств громадського харчування і 50% комерційних банків [60; 61].

Під час другого етапу (1991–1992 рр.) було приватизовано шляхом акціонування 13 підприємств. Частина підприємств мала бути ліквідована. Широко застосовувалася оренда підприємств трудовими колективами, а також їх продаж вітчизняним і зарубіжним фірмам. Серед промислових підприємств переважали дрібні з числом зайнятих до 5 чоловік. Діяльність малих підприємств була пов'язана з дерево- і металообробкою, харчовою і швейною промисловістю. У приватному секторі було зайнято майже половину працівників. Зоною найбільшої експансії в 1991 р. стала торгівля. Так, у роздрібній торгівлі питома вага приватних магазинів становила 75% [61].

Подолавши перші два етапи перехідного періоду, Польща підійшла до третього, який характеризувався активізацією інвестиційної діяльності. Щоб поліпшити інвестиційний клімат, Польща приймає у 1991 р. Закон про іноземні інвестиції. Закон визначив типи підприємств, у які можна інвестувати, умови репатріації прибутку і заробітків іноземних фахівців, податкові пільги для іноземних інвесторів та забезпечив правовий захист іноземних інвестицій у Польщі. Він усунув обмеження, які існували раніше на вивіз прибутку, і скасував обмеження розмірів інвестиційних вкладень та більшість колишніх вимог узгодження з різними інстанціями. У 1998 р. прийнятий Акт про іноземну валюту, що регулює операції закордонних

інвесторів з іноземною валютою. А в 1999 р. прийнято Закон про економічну діяльність, що уточнює, який вид економічної діяльності іноземного інвестору вимагає урядового дозволу [63]. Ці нормативні акти значно полегшили залучення закордонних інвестицій і практично привели польське законодавство до стандартів Європейського Союзу. Крім того, Польща встановила, що у певних сферах діяльності лише польські підприємства можуть здійснювати діяльність. Було визначено, що частка закордонної власності не повинна перевищувати в авіаперевезеннях 49%, у національному та радіомовленні - 33% [63]. Важливим фактом є те, що іноземна філія може користуватися тими ж пільгами, що й місцева компанія, якщо в продукції підприємства більше від 50% доданої вартості буде створено в Польщі [63]. Цей факт іноді змушує ТНК збільшувати обсяг виробництва на території Польщі. З поліпшенням нормативної бази значно активізувалася інвестиційна діяльність. В той самий час приватні підприємства збільшили інвестиції швидше, ніж державні. Приплив іноземних інвестицій у виробничу сферу та використання західних технологій значно сприяли структурній перебудові польської промисловості. Хоча західні фірми, такі як ІКЕА та Rossmann, вийшли на ринок вже в 1990 р., лише в 1994 р. великі конгломерати почали інвестувати суттєвий капітал в польську економіку. З 5,3 млрд дол. у 1995 р. 3,2 млрд дол. спрямовано в промисловість, з них 1 млрд дол. – у машинобудування [61]. Це послужило основою розвитку кооперації із західними країнами. Декілька підприємств Польщі перейшли на збирання виробів з вузлів та комплектуючих, які поставляють західні фірми. У 1997 р. економічне зростання Польщі становило 6,7%, промислове зростання - 11,2%, випуск товарів інвестиційного призначення перевищив 15%. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій досяг 20,6 млрд дол. до кінця 1997 р., порівняно з 17 млрд дол. в Угорщині і 8,2 млрд дол. в Чехії [61]. Попереду всіх ідуть американські інвестори, які вклали лише до кінця 1997 р. майже 4 млрд дол. Найбільше вкладення капіталу - 505 млн дол. було зроблене польсько-

американським фондом, за яким ідуть Pepsi-Cola, International Paper і Philip Morris. Найпривабливішою для інвестування виявилася автомобільна промисловість. У Польщі виготовляють автомобілі таких провідних європейських марок, як Ford, Toyota та General Motors.

У другій половині 1990-х років у польській промисловості відбувається швидке зростання виробництва. Структурній перебудові польської промисловості сприяло використання західних технологій, приплив іноземних інвестицій у виробничу сферу. Це послужило основою розвитку кооперації із західними країнами. Низка підприємств Польщі перейшла на збирання виробів з вузлів та комплектуючих, які поставляють західні фірми. У 1997 р. економічне зростання Польщі становило 6,7%, промислове зростання – 11,2, випуск товарів інвестиційного призначення перевищив 15%. Прямі іноземні інвестиції зросли на 10% [61]. Наслідком високих темпів економічного зростання був державний борг. Внутрішня заборгованість перевищила 60% ВВП.

Ключовою метою реформ було припинення гіперінфляції та створення передумов для сталого економічного зростання. На початку 1990-х рівень інфляції у Польщі перевищував 585%, однак завдяки суворій монетарній політиці, обмеженню бюджетного дефіциту та контролю над кредитною емісією вже до 1992 року цей показник скоротився до 43%, а у 1998 році - до 11,8%,

Разом із цим поступово відновлювався і обсяг виробництва, який у 1993 році вперше після трансформаційного спаду зріс на 3,8%, а у 1995 році темп приросту ВВП досяг 7%, що стало одним із найкращих показників серед постсоціалістичних держав Європи.

Важливою складовою польської моделі стала структурна перебудова економіки, спрямована на підвищення конкурентоспроможності та розвиток приватного сектору. Уже до 1998 року близько 70% ВВП Польщі формувалося недержавними підприємствами, а частка експорту в структурі ВВП перевищила 25%, що свідчило про поступову інтеграцію країни у

світове господарство. Підтримку трансформаційного курсу здійснювали міжнародні фінансові інституції - передусім МВФ, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку, які надавали кредитні ресурси для стабілізації фінансової системи та розвитку ринкових інститутів.

Польща змогла уникнути глибоких соціальних потрясінь завдяки впровадженню моделі соціально орієнтованої ринкової економіки. Держава зберегла контроль за найважливішими галузями соціальної сфери - охороною здоров'я, освітою, пенсійним забезпеченням - і одночасно запровадила механізми підтримки населення, яке постраждало від реформ. У 1990-х роках рівень безробіття зріс до 16,4%, проте ефективна політика створення нових робочих місць, зокрема через приватизацію та розвиток малого бізнесу, дозволила поступово скоротити цей показник до 10,3% у 2000 році, а після вступу Польщі до ЄС - до 6,9% у 2008 році.

Особливу увагу було приділено інституційному забезпеченню ринку: ухвалено закони про комерційні банки, фондовий ринок, податкову систему, антимонопольне регулювання та приватизацію. Здійснення валютної реформи і введення вільно конвертованого злогого створили умови для залучення прямих іноземних інвестицій. Якщо у 1991 році їх обсяг становив лише 0,1 млрд дол. США, то у 2000 році - вже понад 7 млрд дол. США, а у 2004 році, напередодні вступу до ЄС, - 11,5 млрд дол. США. Основними інвесторами стали Німеччина, Франція, Нідерланди, а також США, які вкладали кошти у машинобудування, харчову промисловість, фінансовий сектор і транспортну інфраструктуру.

Вступ Польщі до Європейського Союзу у 2004 році став кульмінаційним етапом ринкової трансформації. Країна інтегрувалася у європейський спільний ринок, отримала доступ до структурних фондів ЄС та спромоглася забезпечити стале економічне зростання. Уже у 2005 році ВВП на душу населення перевищив 8,3 тис. дол. США, а у 2010 році - 12,6 тис. дол. США, що свідчило про послідовне наближення до середньоєвропейських стандартів життя. У період світової фінансової кризи 2008–2009 років Польща стала

єдиною країною ЄС, яка уникнула рецесії, зберігши позитивну динаміку економічного розвитку (зростання ВВП - 1,6% у 2009 році). Висвітлені результати трансформаційних процесів свідчать про комплексний характер польських реформ, які поєднували швидкі ліберальні зміни з інституційною та соціальною модернізацією. Попри значні виклики, Польща змогла забезпечити макроекономічну стабільність, залучити масштабні обсяги інвестицій та інтегруватися до європейського економічного простору, що стало основою її сучасного розвитку [61].

Для більш повного розуміння специфіки цієї моделі, її потенціалу та обмежень доцільно здійснити узагальнений аналітичний огляд, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони польських реформ, а також можливості й загрози, що супроводжували трансформацію. SWOT-аналіз польської моделі переходу від планової до соціально орієнтованої ринкової економіки наведено у таблиці 3.2.

Польська модель реформування економіки отримала визнання як успішний приклад поєднання ринкової ефективності та соціальної відповідальності. Головними чинниками цього успіху стали: узгодженість макроекономічної політики, контроль над інфляцією, створення конкурентного середовища, інституційна підтримка приватного сектору та цілеспрямована державна соціальна політика. Польський досвід довів, що ринкові перетворення можуть бути ефективними лише за умови поєднання економічної свободи з державним регулюванням і соціальними гарантіями, що є надзвичайно актуальним для сучасної України.

Проведений аналіз свідчить, що ефективність польської економічної реформи була обумовлена чіткою поетапністю рішень, узгодженістю дій інститутів та системною підтримкою трансформацій.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз польської моделі трансформації економіки

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<p>Швидка й послідовна лібералізація цін і зовнішньої торгівлі, що дозволила швидко відновити ринкові механізми.</p> <p>Ефективна монетарна політика, яка за короткий час приборкала гіперінфляцію (з 585% у 1990 р. до 43% у 1992 р.).</p> <p>Високий рівень інституційної підтримки реформ: створення незалежного центрального банку, формування податкової, банківської та антимонопольної систем.</p> <p>Масштабна приватизація, яка стимулювала розвиток малого та середнього підприємництва. Значне зростання прямих іноземних інвестицій — від 0,1 млрд дол. США у 1991 р. до понад 7 млрд дол. у 2000 р.</p> <p>Широке використання сучасних технологій завдяки приходу західних корпорацій.</p> <p>Поступове формування потужного приватного сектору, який генерував близько 70% ВВП уже у 1998 р.</p>	<p>Високі соціальні витрати «шокової терапії», зокрема різке зростання безробіття до 16,4% у середині 1990-х.</p> <p>Дисбаланси у розвитку регіонів: більш швидке відновлення у великих містах і значно повільніше — у периферійних районах.</p> <p>Надмірна залежність від іноземного капіталу на початковому етапі, що створювало ризики зовнішньої вразливості.</p> <p>Зростання державного боргу, який у другій половині 1990-х перевищив 60% ВВП.</p> <p>Низький рівень підготовки кадрів у перші роки реформ, що стримувало технологічне оновлення.</p> <p>Гостра адаптаційна криза у промисловості — масове банкрутство підприємств, неготових працювати в ринкових умовах.</p>
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<p>Вступ до ЄС у 2004 р., який відкрив доступ до єдиного ринку, структурних фондів та інвестиційних програм.</p> <p>Можливість модернізації виробництва через технологічний трансфер від ТНК.</p> <p>Зміцнення позицій Польщі як регіонального логістичного хабу між Східною та Західною Європою.</p> <p>Розвиток сектору послуг і високотехнологічних галузей, зокрема машинобудування та ІТ.</p> <p>Поглиблення фінансової інтеграції з ЄС та міжнародними інституціями.</p> <p>Розширення внутрішнього ринку за рахунок зростання доходів населення.</p>	<p>Ризик надмірної лібералізації та втрати державою контролю над стратегічними секторами.</p> <p>Висока конкуренція з боку іноземних компаній, яка могла витіснити локальний бізнес.</p> <p>Можливість фінансових криз через високу зовнішню інтегрованість (що підтвердив світовий кризовий період 2008–2009 рр.).</p> <p>Демографічні виклики: еміграція робочої сили на Захід після приєднання до ЄС.</p> <p>Залежність від зовнішньої кон'юнктури, особливо у промисловості та експортних галузях.</p> <p>Ризики політичної дестабілізації при надто швидкому темпі реформ.</p>

З огляду на це важливо сформувати узагальнену модель, яка адаптує структуру польських перетворень до українських реалій та відображає логіку їх можливого впровадження.

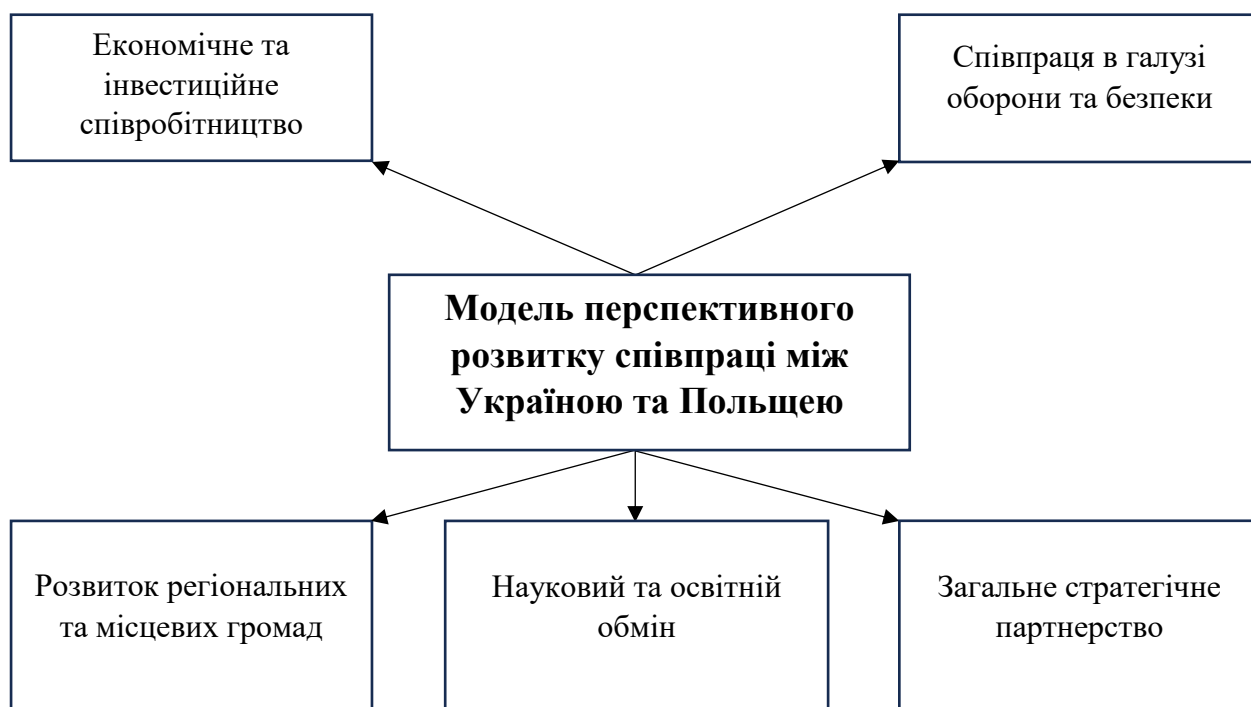

Рис. 3.1. Узагальнена модель перспективного розвитку співпраці між Україною та Польщею

Джерело: складено автором за матеріалами [61; 63]

Підсумовуючи, польська модель трансформації довела ефективність поєднання шоків ринкових реформ із продуманою інституційною та соціальною підтримкою. «План Бальцеровича» започаткував лібералізацію, приватизацію та відкриття економіки, а наступні етапи забезпечили зміцнення приватного сектору та модернізацію промисловості. Важливою складовою став структурний перехід і підтримка міжнародних фінансових інституцій, що прискорили стабілізацію та інтеграцію Польщі у світову економіку. Завдяки соціально орієнтованій політиці держава змогла пом'якшити наслідки реформ і поступово підвищити рівень зайнятості, що зробило польський досвід одним із найуспішніших у регіоні.

3.2 Перспективи розвитку співпраці України та Польщі в контексті євро регіонів

Транскордонна співпраця між Україною та Польщею стала одним із ключових інструментів регіонального розвитку та політичного зближення з Європейським Союзом. Її важливість суттєво зросла після підписання Угоди про асоціацію та отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС. За даними дослідження Європейського парламенту, саме локальні та регіональні партнерства формують основу «європеїзації знизу», сприяючи поширенню європейських управлінських практик, перенесенню стандартів у сфері публічного адміністрування та активному залученню громад до транскордонних ініціатив.

Польща посідає перше місце за кількістю укладених угод між громадами й регіонами, що пояснюється географічною близькістю, культурними зв'язками та високим рівнем інституційної сумісності, статистика наведена у рисунку 3.1.

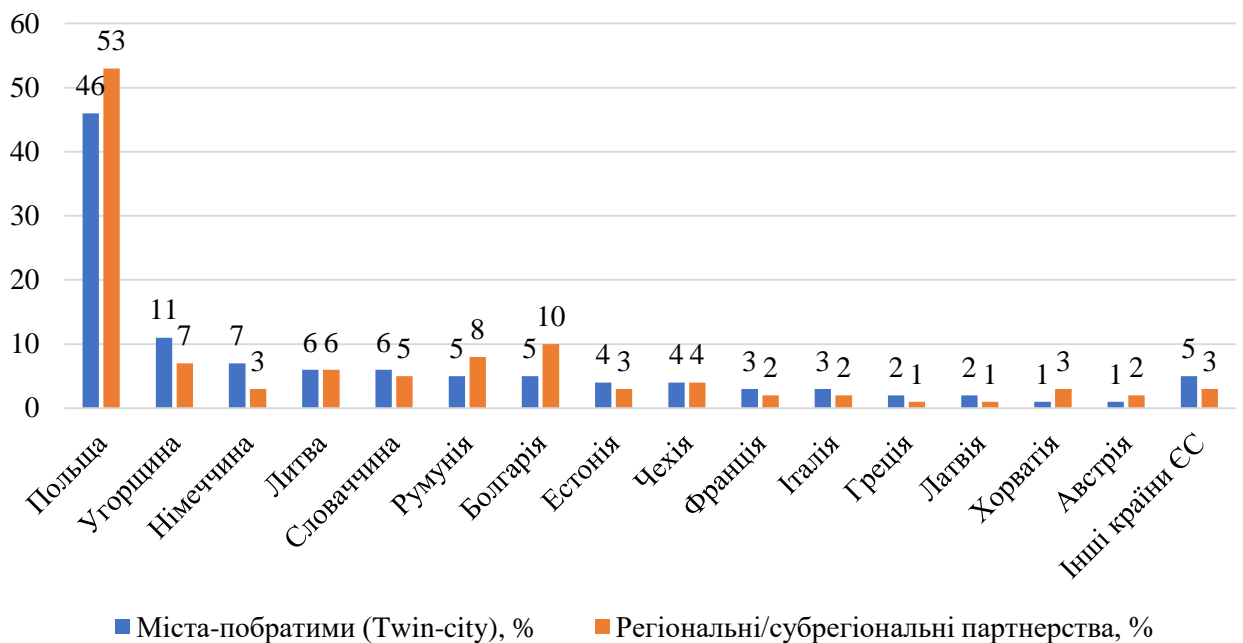

Рис. 3.2. Структура регіональних та локальних партнерств між Україною та країнами ЄС у %

Джерело: складено автором за матеріалами [63; 65]

За даними Європейського парламенту, найбільша частка регіональних та локальних партнерств України припадає на Польщу - 46% міст-побратимів та 53% регіональних та субрегіональних угод. Це найвищі показники серед усіх країн ЄС. На другому місці - Угорщина (11% та 7%), далі — Німеччина, Литва, Словаччина та Румунія [65]. Партнерства з іншими країнами ЄС залишаються значно менш інтенсивними, що свідчить про ключову роль Польщі в розвитку транскордонної співпраці та міжрегіональної взаємодії з Україною.

Водночас транскордонна співпраця виступає майданчиком для адаптації України до політики згуртування ЄС, зокрема завдяки участі в програмах Interreg, розвитку єврорегіонів, спільних інфраструктурних та соціальних проєктах.

Після 1991 року Україна та Польща стали активними учасниками процесу створення єврорегіонів на постсоціалістичному просторі. Єврорегіони як форма транскордонного співробітництва вперше були визначені Радою Європи як інструмент підтримки розвитку регіонів, що мають спільні кордони, але відрізняються політичними та економічними системами. На українсько-польському прикордонні функціонує кілька таких об'єднань: Єврорегіон «Буг», Єврорегіон «Карпати - Україна», Єврорегіон «Надсяння», а також частково - Єврорегіон «Карпати - Польща» [63].

За оцінками дослідників (Gwizdala, 2020), саме українсько-польські єврорегіони стали прикладом найстабільнішої моделі інституціоналізованої співпраці між країнами Східного партнерства та ЄС. Їх ефективність пояснюється кількома чинниками:

1. відносно висока інституційна спроможність польських гмін, повітів та воєводств;
2. наявність спільних стратегічних викликів – міграція робочої сили, екологічна безпека, інфраструктурні проблеми;

3. активна участь громадянського суспільства у формуванні проектів;

4. доступність європейського фінансування в межах програм Interreg.

Функціональні напрями діяльності українсько-польських єврорегіонів охоплюють широкий спектр завдань, що забезпечують комплексний розвиток прикордонних територій та зміцнюють міждержавну співпрацю. За останні два десятиліття діяльність єврорегіонів поступово еволюціонувала від вузьких культурно-гуманітарних проектів до багатовимірних інфраструктурних, екологічних та економічних програм, що безпосередньо впливають на соціально-економічну динаміку прикордонних регіонів [63].

Одним із ключових напрямів стало розвиття транспортної інфраструктури, що охоплює модернізацію автомобільних пунктів пропуску, реконструкцію місцевих доріг і створення нових логістичних коридорів. Особливе значення мають проекти зі з'єднання транспортних вузлів Львівщини, Волині та Підкарпатського воєводства, які сприяють зростанню мобільності робочої сили, збільшенню транскордонної торгівлі та скороченню часу перетину кордону.

Важливе місце посідають екологічні ініціативи, спрямовані на охорону спільних природних ресурсів. Єврорегіони активно реалізують програми моніторингу та очищення басейнів річок Західний Буг, Сян та Дністер. Серед них - спільні системи раннього попередження про забруднення води, розвиток станцій контролю якості повітря та transboundary-проекти з ліквідації стихійних сміттєзвалищ.

Третім напрямом виступає розвиток туризму та збереження культурної спадщини. У межах єврорегіонів створюються транскордонні туристичні маршрути, такі як «Карпатський туристичний шлях», «Шлях дерев'яної архітектури», велосипедні транскордонні траси та етнографічні маршрути. Додатково підтримується розвиток зеленого та екологічного туризму, що

сприяє зайнятості в малих громадах та зростанню доходів місцевого населення.

Важливою складовою діяльності єврорегіонів є підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ). Створюються бізнес-інкубатори, консультаційні центри для підприємців, навчальні програми з управління бізнесом та експорту [63]. Окремі єврорегіони організовують спільні українсько-польські ділові форуми, що допомагає розвитку B2B-контактів, відкриттю нових підприємств та залученню інвестицій у прикордонні території.

Окремий напрям - енергетична співпраця, що включає модернізацію локальних енергомереж, підвищення енергоефективності будівель та розробку малих відновлюваних енергетичних проєктів. Такі ініціативи реалізуються переважно в рамках програм Interreg та фінансуються ЄС, оскільки регіони мають спільні проблеми із зношеністю інфраструктури.

Зростає також роль соціальних та гуманітарних програм. Реалізуються спільні освітні заходи, студентські обміни, ініціативи інклюзії, тренінги для місцевих органів влади, а після 2014 та особливо 2022 року - спеціальні програми з підтримки внутрішньо переміщених осіб, біженців та інтеграції українців у польські громади.

Таким чином, функціональні напрями діяльності єврорегіонів істотно розширилися - від культурних заходів до масштабних інфраструктурних і економічних програм. Це робить єврорегіони важливим стратегічним механізмом регіонального розвитку, який одночасно виконує роль інструмента євроінтеграції України.

Однією з ключових тенденцій майбутнього періоду є формування нової моделі транскордонної економічної інтеграції, заснованої на поєднанні європейських інструментів фінансування (Interreg NEXT, Cohesion Policy Funds, European Peace Facility) із національними програмами відбудови України [63; 64]. У дослідженні Європейської Комісії підкреслюється, що в найближчі роки Україна може стати найбільшим у світі реципієнтом допомоги на структурну реконструкцію, а прикордонні регіони Польщі

відіграватимуть у цьому процесі провідну роль через логістичну близькість, адміністративну спроможність та наявний досвід у роботі з фондами ЄС.

Таблиця 3.3

Структура транскордонних проєктів у межах українсько-польських єврорегіонів.

Напрямок діяльності	Частка проєктів (%)
Транспортна інфраструктура	22
Екологічні ініціативи	18
Туризм і культурна спадщина	20
Підтримка МСБ і підприємництва	15
Енергетична ефективність та екомодернізація	10
Соціальні та гуманітарні програми	15

Джерело: складено автором за матеріалами [65]

Одним із головних механізмів підтримки транскордонної взаємодії на найближче десятиліття є програма Interreg NEXT Poland–Ukraine 2021–2027, обсяг фінансування якої перевищує 400 млн євро. Програма охоплює території Підкарпатського та Люблінського воєводств, а з українського боку - Волинську, Львівську та Закарпатську області [65]. Згідно з програмним документом, фінансування зосереджується на п'яти стратегічних напрямках:

1. інфраструктура та мобільність (модернізація пунктів пропуску, локальних доріг, транспортних вузлів);
2. енергетична безпека та зелений перехід (енергоефективність, відновлювана енергетика);
3. охорона здоров'я та соціальна стійкість, включно з підготовкою до кризових ситуацій;
4. цифровізація транскордонних адміністрацій;
5. розвиток туризму та культурної спадщини.

Програма також передбачає створення та розвиток центрів підтримки українських громад та бізнесу, включаючи цифрові хаби, інноваційні

лабораторії та спеціалізовані освітні платформи, основні напрямки фінансування наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Основні напрями фінансування програми Interreg NEXT Poland–Ukraine
2021-2027 (прогноз)

Стратегічний напрям	Частка фінансування (%)
Інфраструктура і транспорт	32
Екологія та енергоефективність	22
Соціальна стійкість та охорона здоров'я	18
Цифровізація та адміністративний розвиток	15
Туризм і культура	13

Джерело: складено автором за матеріалами [65]

Після завершення активної фази війни одним із ключових стратегічних інструментів транскордонного розвитку стане Rebuild Ukraine Facility — багаторічна рамкова програма Європейського Союзу, яка вже формується як центральний механізм фінансування відновлення України. Орієнтовний бюджет першого етапу оцінюється в 50–70 млрд євро, і значна частина цих ресурсів буде спрямована на модернізацію прикордонних територій та розбудову критичної інфраструктури на українсько-польському напрямі.

Польща, як найближчий географічний та політичний партнер України, відіграє ключову роль у плануванні відбудови. На початкових етапах повномасштабної війни понад 60% гуманітарних і військових вантажів проходили саме через Підкарпатське воєводство, формуючи стійку логістичну інфраструктуру співпраці. У 2022–2023 роках товаропотік через українсько-польський кордон зріс більш ніж на 35%, що стало прямим наслідком інтенсивної підтримки України та переформатування торговельних маршрутів.

Ключові польські регіональні центри - Жешув, Перемишль та Люблін - перетворилися на основні хаби міжнародної гуманітарної та економічної допомоги. Тут базуються представництва UNDP, WFP, IOM та інших

організацій, які координують транскордонні операції та підтримують реалізацію багаторівневих проєктів відновлення [63].

За даними дослідження «Transboundary Cooperation as an Economic Driver» (2021), майбутня ефективність відбудови України значною мірою залежатиме від здатності прикордонних територій створити мережу швидкого реагування, що забезпечуватиме безперебійний рух товарів, послуг, інвестицій та технологій. До її ключових елементів відносять: інтегровані логістичні коридори, здатні з'єднати промислові центри України з портами Балтійського моря, модернізовані залізничні переходи, зокрема розвиток та подовження ширококоліїних ліній 1520 мм у Польщі, центри зберігання, митного оформлення та сортування вантажів, які дозволять зменшити навантаження на окремі пункти пропуску, промислові кластери та парки, орієнтовані на релокацію українських виробництв і створення змішаних українсько-польських компаній.

Висновки до третього розділу

Польська модель трансформації продемонструвала ефективність швидких і узгоджених реформ, спрямованих на лібералізацію економіки, стабілізацію фінансової системи та розвиток конкурентного середовища. «План Бальцеровича» забезпечив Польщі макроекономічну стабільність, приплив інвестицій і створення умов для інтеграції до ЄС, що стало результатом послідовної державної політики та інституційної підтримки. Для України польський досвід має практичне значення, оскільки підкреслює важливість передбачуваної економічної політики, інституційної незалежності регуляторів та поєднання ринкових механізмів із соціальним захистом. Елементи польських реформ можуть бути адаптовані до українських умов із метою прискорення модернізації та наближення до європейських стандартів.

Транскордонне співробітництво в рамках євро регіонів є важливим інструментом розвитку українсько-польських відносин, сприяє реалізації

спільних проєктів та інтеграції локальних громад у європейський простір. Польща є основним партнером України у цій сфері, що пояснюється територіальною та інституційною сумісністю, а також активністю місцевих громад. Для України подальший розвиток єврорегіонів відкриває можливості залучення фінансування ЄС, модернізації інфраструктури та поширення європейських управлінських практик. Польський досвід організації локальної співпраці може бути використаний для зміцнення регіонального розвитку та підтримки інтеграційних процесів.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що сучасні зовнішньоекономічні процеси є багаторівневою системою взаємодії держав, корпорацій, міжнародних організацій та індивідуальних економічних агентів, які функціонують у глобальному середовищі. Проаналізовано визначення цієї категорії у працях провідних українських і зарубіжних науковців, що дозволило сформулювати комплексне бачення структури та механізмів зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічні процеси розглянуто як сукупність торговельних, інвестиційних, валютно-фінансових, науково-технічних і коопераційних відносин, що формують основу інтеграції національних економік у світове господарство. Підкреслено роль міжнародних організацій (СОТ, МВФ, Світового банку, ОЕСР), регіональних інтеграційних об'єднань та національних законодавчих механізмів у регулюванні зовнішніх економічних зв'язків.

Особливу увагу приділено формам зовнішньоекономічної діяльності — міжнародній торгівлі, інвестуванню, валютно-фінансовим операціям, технологічному обміну, спільним підприємницьким проектам і транскордонній міграції робочої сили. Показано, що їх комплексний розвиток визначає конкурентоспроможність держави на світовій арені, а ефективність зовнішньоекономічної політики значною мірою залежить від здатності країни адаптуватися до глобальних трансформацій.

2. Проаналізовано історичний розвиток українсько-польських економічних відносин та його вплив на сучасний формат співпраці. Дослідження показало, що українсько-польські відносини пройшли тривалий шлях становлення - від перших актів дипломатичного визнання до формування розвиненого стратегічного партнерства. Польща стала першою державою, яка офіційно визнала незалежність України, що створило основу для подальшого всебічного співробітництва.

Відзначено ключові етапи розвитку відносин: підписання Договору про добросусідство (1992), створення консультаційних комітетів і міжурядових комісій, активізація економічних та гуманітарних зв'язків, заснування спільних форумів і конференцій. Важливою складовою розвитку партнерства стала політична підтримка Польщі щодо інтеграції України до Європейського Союзу та євроатлантичних структур. У роботі окреслено роль інституційних механізмів - спільних комісій, економічних форумів, транскордонних ініціатив, які забезпечили перехід від декларативної співпраці до системної та практично орієнтованої взаємодії. Саме в цей період сформувалися основні засади довіри, взаємної підтримки та поглиблення економічних зв'язків між двома державами.

3. Охарактеризовано методологічний інструментарій дослідження, що забезпечив комплексне вивчення зовнішньоекономічного співробітництва. Методи, використані у роботі, дали змогу всебічно проаналізувати як теоретичні засади досліджуваного явища, так і практичні аспекти розвитку українсько-польських економічних зв'язків. Метод наукової абстракції дозволив виокремити суттєві характеристики зовнішньоекономічних процесів, тоді як описовий та порівняльний підходи забезпечили реконструкцію історичної динаміки та виявлення подібностей і відмінностей у економічних моделях держав. Статистичні методи (індексний, трендовий, кореляційний, регресійний аналіз) дали можливість кількісно оцінити зміни у структурі торгівлі й інвестицій, визначити фактори впливу та простежити довгострокові тенденції. Економіко-математичне моделювання використано для формування прогнозів розвитку співробітництва, а SWOT-аналіз допоміг структурувати комплекс внутрішніх і зовнішніх умов, що впливають на перспективи партнерства.

4. Здійснено аналіз сучасного стану торговельно-економічних відносин між Україною та Польщею. Дослідження підтвердило, що Польща є одним із ключових торговельних партнерів України та відіграє стратегічну роль у забезпеченні її доступу до ринку Європейського Союзу. Двосторонній

товарообіг демонструє стійку позитивну динаміку, а структура взаємної торгівлі характеризується зростанням частки продукції переробної промисловості, машинобудування, хімічної галузі, а також високотехнологічних товарів.

Польща виконує функцію критично важливого логістичного коридору для українського експорту, особливо після 2022 року, коли морські шляхи були частково заблоковані. Українські товари дедалі активніше виходять на ринок ЄС через польські порти та інфраструктурні вузли.

Окрему увагу приділено питанню регуляторних бар'єрів, сезонних коливань, обмежень у сфері аграрної торгівлі, а також новим логістичним викликам, що виникли внаслідок воєнної агресії Російської Федерації проти України.

5. Досліджено структуру та динаміку інвестиційного співробітництва між двома державами. Інвестиційні відносини України та Польщі розглянуто як важливий елемент зовнішньоекономічного партнерства. Польські інвестиції в Україну спрямовані переважно у торгівлю, транспорт, промисловість, інфраструктуру та сферу послуг. Своєю чергою, український бізнес активно розвивається на польському ринку, що частково пов'язано з релокацією підприємств у період 2022–2023 років.

У роботі окреслено позитивні тенденції щодо зростання роль малого та середнього бізнесу, а також збільшення обсягів капіталовкладень у спільні проекти. Акцентовано увагу на посиленні інноваційного співробітництва, розвитку ІТ-сектору та зростанні кількості українських компаній, які успішно інтегруються у польський економічний простір.

6. Визначено особливості взаємодії суб'єктів господарювання та основні напрямки економічної інтеграції України та Польщі. У роботі підкреслено, що державні установи, підприємства, освітні заклади, логістичні оператори та приватні компанії обох країн здійснюють активну співпрацю у рамках спільних виробничих, інноваційних та інфраструктурних проектів. Особливої

ваги набувають процеси європейської інтеграції України, які відкривають нові можливості для кооперації з польськими партнерами.

Визначено ключові напрями інтеграції: модернізація транспортних коридорів, розвиток транскордонної енергетичної інфраструктури, зміцнення оборонно-промислової кооперації, цифровізація відносин та інтеграція у європейські ринки послуг. Значення транскордонних регіонів дедалі зростає, оскільки вони виступають майданчиками для реалізації практичних спільних програм і локальних економічних ініціатив.

7. Проаналізовано зміст польської моделі економічної трансформації та можливості її використання в Україні. У роботі розкрито ключові елементи польської моделі реформ: лібералізацію ринку, приватизацію державних підприємств, відкритість до іноземного капіталу, стабілізацію макроекономічної політики, інституційне зміцнення та швидку інтеграцію до ЄС. Розглянуто історичний контекст «плану Бальцеровича», який став основою глибоких економічних трансформацій у Польщі.

Для України найбільш значущими є інституційні реформи, антикорупційні механізми, розвиток конкурентного бізнес-середовища, модернізація промисловості та інфраструктури, а також адаптація законодавства до норм ЄС. З огляду на сучасні виклики, польський досвід може бути використаний при формуванні стратегії післявоєнного відновлення та реформування національної економіки.

8. Проаналізовано перспективи транскордонного співробітництва в межах єврорегіонів. Єврорегіони «Буг», «Карпати», «Нижній Дунай» розглянуто як дієві інструменти регіональної співпраці, які сприяють розвитку інфраструктури, транспортної логістики, туризму, екологічних проектів та культурних обмінів. У роботі представлено напрями їх діяльності та можливості для подальшого поглиблення взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Київ, 2019. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/sharov_monografiya_ekonom_dyplomatiya_print_new.pdf (дата звернення: 12.04.2025).
2. Дронов В. Ю., Міжнародні відносини та світова політика: навчально-методичний посібник. Одеса, 2022. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d068b6f9-aef2-4d77-ad88-28079dcb345b/content> (дата звернення: 12.01.2025).
3. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль. - Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 528 с.
4. Заяць О. І., Теоритичні основи міжнародної економічної інтеграції в умовах розвитку торгівельно-економічних відносин між країнами. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2432> (дата звернення: 22.02.2025).
5. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / А.І. Боярчук, Р.П. Огородник, І.А. Плющик, Н.М. Антофій, Н.Є. Федорова - Херсон, ТОВ «ВКФ « СТАР» ЛТД», - 2018. - 374 с.
6. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/4797/132/> (дата звернення: 16.07.2025).
7. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 316 с.
8. Міжнародні економічні відносини: практикум : навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / за ред. проф. О. І. Шниркова. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017. 183 с.

9. Сутність та основні форми зовнішньоекономічної діяльності: навчальна програма. URL: https://eprints.kname.edu.ua/49692/1/185%D0%9B_2017_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%9E%D0%A4%D0%97%D0%95%D0%94%D0%A4.pdf (дата звернення: 19.03.2025).
10. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: стаття. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
11. Політичні відносини між Україною та Польщею, стаття. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення: 28.02.2025).
12. Держава і суспільство в Україні: історія і сучасність / За ред. д.і.н. О.М.Майбороди – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2013. – 184 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/state-and-society_178.pdf
13. Афанасьєв І.Ю, Польсько-українські відносини 1991-1999 рр. в українських наукових та публіцистичних працях. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/596ba14c-b9bf-447f-8e18-3de9e0797993/content> (дата звернення: 30.03.2025).
14. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин: документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_176#Text (дата звернення: 29.01.2025).
15. Красівський О. Я., Україна в контексті східного виміру політики ЄС: стаття. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/krasivskyi_ukraina.pdf (дата звернення: 12.03.2025).
16. Ірина Ільчук, Україна-Польща: відносини у політичній сфері (1991–2010 рр.): стаття. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ilchuk_Iryna/Ukraina-Polscha_vidnosyny_u_politychnii_sferi_1991_2010_rr.pdf (дата звернення: 30.02.2025).
17. Бабак О. І. Політика Польщі щодо України (кінець 80-х — 90-і роки): автореф. дис. на здобуття ст. канд. іст. наук: 07.00.2002 / Інститут

української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. — К., 2002. — 19 с.

18. Зарецька Т. І. Українсько-польські політичні відносини (1991-2001 рр.) // Україна і Польща — стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє: Збірник наукових праць / Центр Українсько-Польських студій / За загальною редакцією Т. І. Зарецької. — Ч. 2. — К: Видавництво Українського фітосоціологічного центру, 2002. — С. 7-12.

19. Талах Т. А., Талах В. І., Особливості методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності та його інформаційне забезпечення: стаття. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3784/3706/>(дата звернення: 19.03.2025).

20. Основні завдання та методи аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства/ З. Живко, С. Рассадникова, В. Живко, А. Шегинська // Вчені записки Університету "КРОК". - 2024. - № 2(74). - С. 83–96. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-83-96> (дата звернення: 06.04.2025).

21. Толстов С. В., Теоретико-методологічні критерії та принципи системного аналізу міжнародних відносин: стаття. URL: https://www.researchgate.net/publication/377290040_Teoretiko-metodologicni_kriterii_ta_principi_sistemnogo_analizu_miznarodnih_vidnosin (дата звернення: 19.01.2025).

22. Наталія К., Роман К., Методологія досліджень міжнародних відносин: Теорія та практика: навчальний посібник. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21338/1/Kotsan_posibnyk.pdf (дата звернення: 07.07.2025).

23. Сиротюк, Т., Методи економічного аналізу для дослідження зовнішньоекономічної діяльності / Т. Сиротюк, С. Скоморохова // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : матеріали 90-ї Ювілейної Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, 11–12 квітня 2024 р. м. Київ. – Київ : НУХТ,

2024. – С. 228. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b58b585-8620-4393-9bd3-435e10bcc040/content> (дата звернення: 26.04.2025).

24. Задорожня Т. М., Економіко-математичні моделі оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Т. М. Задорожня, Н. В. Параниця, А. С. Шостак // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2020. – Вип. 2(25). – С. 430–435. URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/387bde79-1e1d-4ba0-ac5c-f248ba8e15e4/content> (дата звернення: 03.04.2025).

25. Герлах І.В, Українець Л.А., Особливості співробітництва України та Польщі на ринку освітніх послуг. «Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка». Випуск 11, 2022. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/225> (дата звернення: 12.02.2025).

26. Polish Science, Report «Foreign Students in Poland»: стаття, 2023. URL: <https://polishscience.pl/en/report-foreign-students-in-poland-2023/>(дата звернення: 12.03.2025).

27. Зеліч В.В., Теоретичні засади здійснення транскордонного співробітництва підприємств: стаття, 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/115.pdf (дата звернення: 12.09.2025).

28. Kowalski P., Żerkowska-Balas M. Stosunek Polaków do innych narodów w latach 1993–2023: zbiorczy raport CBOS. Warszawa: Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS), 2023. 87 s. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/Zbiorczy_raport_stosunek_do_innych_narodow_1993-2023.pdf (дата звернення: 29.04.2025).

29. Kaczmarczyk P., Olszewski Ł. Polsko-ukraińskie relacje społeczne w okresie pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę: raport z badań 2022–2024. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami UW, 2024. 74 s. URL:

<https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2024/10/polsko-ukrainskie-relacje-2024.pdf> (дата звернення: 04.04.2025).

30. Антонюк Н., Сенюк Ю. Україна у сфері геополітичних інтересів Республіки Польща. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2014. Вип. 35. С. 56-66.

31. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. // Посольство України в Республіці Польща. Офіційний сайт. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/229-torgovelyno-jekonomichnespivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>. (дата звернення: 12.01.2025).

32. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 12.04.2025).

33. Дриль О. І. Стратегічні напрями розвитку транскордонного співробітництва «Україна-Польща». Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика. 2014. № 811. С. 110-119.

34. Нінічук А. В. Україна та Польща в системі сучасних геополітичних координат: гуманітарний вектор співпраці. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 99. С. 320-323.

35. Мелекесцев К. The aspects of “Ukrainian-Polish strategic partnership” during the years of Viktor Yushchenko’s presidency. Economic and law paradigm of modern society. Banska Bystrica : Scientific Consulting Community s.r.o. «Open Europe», 2016. №2. pp. 131–134.

36. Мелекесцев К. І. Сучасні польсько-українські відносини: історіографічний аналіз. Історичні і політологічні дослідження. Вінниця : Донецький національний університет, 2016. – № 1. – С. 121–132.

37. Мелекесцев К. Україна, Польща, революція: сьогодення та історична ретроспектива. Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини. Збірка матеріалів Всеукраїнської наукової інтернет-конференції до 100-річчя Української революції, 80-річчя ДонНУ імені Василя Стуса та

історичного факультету ; за ред. канд. іст. наук Ю. Т. Темірова. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. – Вип. 2. – С. 52-57.

38. World Bank, Poland GDP report, 1991-2024. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=PL> (дата звернення: 16.01.2025).

39. World Bank, Ukraine GDP report, 1991-2024. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA> (дата звернення: 12.09.2025).

40. Мельник Г., Туницька Ю. Зовнішньоторговельні зв'язки України та Польщі: 2022–2024. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. # 5. 4-24. Серія. Економічні науки. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(136\)01](https://doi.org/10.31617/3.2024(136)01)

41. Губицький Л., Мельник Г., Торгівельно-економічні відносини України та республіки Польща (1991–2021 РР.). Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, 2021. , 99–118. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249028> (дата звернення: 19.04.2025).

42. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій. № 616_169 від 14.09.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_169#Text. (дата звернення: 13.03.2025).

43. Угода між Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про економічне співробітництво. № 616_063, від 15.03.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_063#Text. (дата звернення: 12.01.2025).

44. Д'яконов І. Польща стала лідером у підтримці України у співвідношенні до ВВП. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/11/10/7483745/> (дата звернення: 16.06.2025).

45. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 12.07.2025).

46. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/> (дата звернення: 12.04.2025).
47. Статистика зовнішнього сектору. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (дата звернення: 12.03.2025).
48. Зеліч В., Титаренко С. Сучасні реалії економічного розвитку та співробітництва між Україною та Польщею. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2016. Вип. 17(1). 35-38.
49. Як змінювалися обсяги торгівлі України та Польщі. URL: slovoidilo.ua. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/14/infografika/ekonomika/yak-zminyuvalysya-obsyahy-torhivli-ukrayiny-ta-polshhi>
50. World Bank, Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine> (дата звернення: 11.01.2025).
51. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України в 1 кварталі 2023 р. Національний інститут стратегічних досліджень: Центр зовнішньополітичних досліджень. 10 с. 5.
52. Мартинова Л. Б., Чорна Н. М. Торговельно-економічне співробітництво України та Польщі в умовах поглиблення інтеграційних процесів у Європі. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018. № 21. С. 17–21.
53. Główny Urząd Statystyczny, Poland. URL: <https://stat.gov.pl> (дата звернення: 12.03.2025).
54. COIG. Inwestorzy zagraniczni w Polsce na dzień 11-08-2022 r. 2022. URL: <https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-w-polsce.php> (дата звернення: 17.07.2025).
55. COIG. Inwestorzy zagraniczni 2022. 2022. URL: https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-wPolsce_2022.php (дата звернення: 13.03.2025).

56. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. 2022. URL: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2022/583> (дата звернення: 11.01.2025).
57. PARP. Przedstawiciele EBOR rozmawiali z PARP o programie wsparcia dla ukraińskich MŚP i uchodźców. 2022. URL: <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/83126:przedstawiciele-ebor-z-wizyta-w-parp-rozmawiali-o-programie-wsparcia-dla-ukrainskich-uchodzcow-ora-relokacji-mspm> (дата звернення: 16.06.2025).
58. Barometr Zawodów. Prognozy w tabelach – wybrane zawody. 2022. URL: https://barometr.zawodow.pl/modul/prognozy-w-tabelach?search_type=areas&year=2022&type_of_forecast%5Brelation_level%5D=relation_level&province=1000&county=&profession=113%2C116%2C120%2C309%2C114%2C59&search_form=yes (дата звернення: 12.04.2025).
59. Dane.gov.pl. Szczegółowe statystyki dot. osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukraine 2022. URL: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr/resource/42793/table> (дата звернення: 12.09.2025).
60. Ouanes, A. Poland's Transition to the Market: An Overview. IMF Working Paper. – 1999. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557756282/C01.xml> (дата звернення: 18.08.2025).
61. IZA Policy Paper No. 40. The Polish Growth Miracle: Outcome of Persistent Reform Efforts. 2009. URL: <https://www.iza.org/publications/pp/40/the-polish-growth-miracle-outcome-of-persistent-reform-efforts> (дата звернення: 13.02.2025).
62. Porket, J.L. From Reform to Transformation: The Case of Poland. Eastern European Economics, Vol. 34, No. 3 (1996). URL: <https://www.jstor.org/stable/4211982> (дата звернення: 12.05.2025).

63. Косович Б. Транскордонне співробітництво України і Польщі як рушій економічних відносин: Регіональна економіка. Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М. Долишнього НАН України, 2021. 306–316 с.
64. Мікула Н. А., Засадко В. В. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія. Київ: НІСД, 2014. 316 с.
65. Розвиток транскордонного співробітництва : науково-аналітична доповідь. НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. Долишнього». Львів, 2015. 52 с.
66. Майборода О.Є., Шарий Б. С. Особливості зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі // Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих-вчених (8 листопада 2025 р.) Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. <https://international-relations-tourism.karazin.ua/research/conference-materials/meo-cm.html> (дата звернення: 19.09.2025).
67. Міжнародні економічні відносини : підручник. 2-ге вид., переробл. та доповн. / [кол. авт.]; за ред. О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – 852 с.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Етапи еволюції міжнародної торгівлі та становлення світової економічної
СИСТЕМ

Етап	Основні часові межі	Домінуючі риси міжнародних економічних відносин	Роль держав і механізми співробітництва / обмеження
Архаїчні торговельні зв'язки і стародавня світова торгівля	до середньовіччя	обмін товарами між регіонами, розвиток торгових шляхів (Шовковий шлях, середземноморські торговельні мережі), нерегулярність, залежність від місцевих ресурсів і технологій	держави або імперії брали участь опосередковано - через митні збори, регулювання торгівлі, встановлення податків, часто торговельні права залежали від політичних альянсів і війни
Меркантилізм і суверенні економіки	16-18 ст.	політика підтримки експорту, обмеження імпорту, колоніальні економіки, державна регламентація, монополії, нав'язування торгових прав через колоніальні системи	держава активний регулятор торгівлі, використовує тарифні бар'єри, субсидії, держава-монополії, формування колоній як джерел ресурсів і ринку збуту
Індустріалізація та класичні теорії міжнародної торгівлі	19 - початок 20-го ст.	розвиток фабричного виробництва, транспортної інфраструктури, митні тарифи стають важливим інструментом, порівняльні переваги, міжнародна спеціалізація, перші міжнародні корпорації, фінансові системи, валютні стандарти (наприклад золотий стандарт)	держава частково захищає промисловість, але також стимулює зовнішньоекономічні зв'язки через укладення торговельних угод, розвиток портів, залізниць, іноземної торгівлі; фінансові централізовані установи; роль держави - модернізуюча, інфраструктурна
Повоєнний період і міжнародні інститути	після Другої світової війни (1945-1970-і)	створення системи Бреттон-Вудс, МВФ, Світового банку, відновлення торгівлі, валютне регулювання, розширення багатосторонніх торговельних угод, початок деколонізації, зростання притоку інвестицій у відбудову	держава і наднаціональні утворення створюють правила гри, багато суб'єктів співпрацюють через міжнародні інститути, контроль над валютними курсами, регуляція зовнішніх потоків, технічна допомога і реформи
Період глобалізації і міжнародної інтеграції	з 1980-1990-х років до сьогодні	лібералізація торгівлі й інвестицій, скорочення тарифів і нетарифних бар'єрів, цифрова революція, інформаційні технології, швидкий транспорт, глобальні виробничі ланцюги (GVCs), зростання ролі транснаціональних корпорацій, стандартизація, інтеграційні блоки (ЄС, АСЕАН, NAFTA тощо)	держава трансформується: частково втрачає контроль над деякими аспектами через міжнародні угоди, але все ще регулює стандарти, захист, інвестиційний клімат; приватний сектор має значну роль; міжнародні інституції та регіональні організації сприяють координації; нормативні і технологічні зміни стимулюються глобальними процесами

Етапи розвитку українсько-польських політичних відносин (2001–2024 рр.)

Етап	Період	Характеристика етапу	Ключові події та тенденції
I етап. Стагнація і пошук нового формату відносин	2001–2004	Зниження інтенсивності політичного діалогу через внутрішні кризи в Україні та фокус Польщі на вступі до ЄС	Скандал із «Кольчугами» (2002), вступ Польщі до ЄС (2004), формальне збереження статусу стратегічного партнерства
II етап. Відродження політичного партнерства	2005–2013	Активізація політичного діалогу, зростання ролі Польщі як адвоката України в ЄС	«Помаранчева революція», спільні позиції у сфері демократії, участь Польщі у Східному партнерстві, візити президентів Ющенко і Качинського
III етап. Геополітична переорієнтація та новий вимір партнерства	2014–2021	Поглиблення політичних зв'язків на тлі російської агресії, підтримка Польщею територіальної цілісності України	Революція Гідності, анексія Криму, санкційна політика ЄС, допомога Польщі у військовій і гуманітарній сферах
IV етап. Посилення стратегічного союзу в умовах війни	2022–2024	Безпрецедентне зближення держав, перехід до реального стратегічного партнерства	Повномасштабне вторгнення РФ, підтримка Польщею українських біженців, військова допомога, інтеграція України у європейські структури

Додаток В

Таблиця В.1

Порівняльні макроекономічні показники України та Польщі у 2020–2024 рр.

	2020	2021	2022	2023	2024
Номінальний ВВП, млрд дол. США					
Польща	605	658	770	875	914
Україна	160	199,8	162	178,8	191
ВВП на душу населення, тис. дол. США					
Польща	14,8	15,9	17,2	17,3	17,6
Україна	3,8	4,8	4,6	5,2	5,8
Реальне зростання ВВП, %					
Польща	-2	6,9	5,1	0,5	3,1
Україна	-3,8	3,4	-28,8	5,3	3,4
Інфляція, %					
Польща	3,4	5,1	14,4	14,3	4,3
Україна	5	10	26,6	5,1	12
Рівень безробіття, %					
Польща	3,2	3,4	2,8	3,2	3,4
Україна	3,2	10,3	21,1	18,5	16,8
Державний борг (% ВВП)					
Польща	57,1	57,1	48,7	45,1	46,2
Україна	60,8	48,9	78,4	84,4	91,8